

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Geleneğin İzinde Günümüzde Kerbelâ Mersiyeleri Kumru Dilber Örneği

Following the Tradition, Kerbelâ [Karbala] Elegies Today the Example of Kumru Dilber

Makbule Oral*

Abstract: This study aims to examine similarities and differences of literary-musical genres of lament and elegy comparatively and in this context intends to record the place of Kumru Dilber's elegies in terms of their content and stylistic features, their importance in terms of the tradition of lamentations and the inventory of folkloric elegies. In the study, qualitative research techniques were used such as literature reviews and semi-structured interviews and the obtained information as well as musical data were analyzed with musical analysis techniques and presented descriptively in the findings. The interview was held in December 2019. In this framework, ten elegies whose lyrics and music belong to her and that she sang in her album titled "Kerbelâ Mersiyeleri" ["Karbala Elegies"] in 2010 were discussed. Also their musical and literary analysis was made by notating them. Contextually these elegies are on Karbala event and His Holiness Hussein. By means of these analyzes, it reveals the place, significance and formal characteristics of elegy tradition and emphasizes the importance of Kumru Dilber's role in the survival of elegy chanting tradition as a female performer today. In the study, it has been determined that Kumru Dilber's Karbala elegies are similar in form with lamentations displaying the characteristics of folkloric-minstrel literature and music, in line with the relationship between lament and elegy. Although Karbala elegies in this study shares the characteristics of laments in terms of form, they have been examined under the name of Karbala Elegies in order to ensure conceptual continuity, since the works in this content are defined and accepted as elegies in the Alevi-Bektashi musical culture and tradition. It has been established that, eight of Karbala elegies in this study are performed in unmetered melodies with free rhythm, mixed syllabic and melismatic style; two of them are performed in metered melodies [kırık hava] in 4/4, 5/4 scales; quartet-quintet-sextet -decimal pitch, Yahyalı Kerem's (Muhayyer, Hüseyini, Neva) maqam sequence they display musical features predominantly in convergent voices with vocal leaps/strokes in the triple-quadruple range. Literally, elegies are composed of free syllables, mostly quatrains, and few verses of three or five lines; they are formed with some regular and some irregular rhyme structures.

Structured Abstract: Lament and elegy, as literary-musical genres, contain similarities and differences in their application. Their similarity was in the subject (primarily towards the deceased, except for the homeland, city, animals, disasters, etc.), while the difference was in form (verse form, verse unit, maqam sequence, tempo/rhythm, etc.), style and manner of performance.

The suffering inflicted by separations during periods such as military service and marriage as well as the most important transitional stage death; natural disasters such as floods, earthquakes, epidemics; the loss of an animal or something important have also been the subject of laments. Likewise, in elegies, the phenomenon of death and its pain are primal themes, but over time, they were also written for an animal,

* Dr., Öğr., Üyesi, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü Türk Müziği Anasanat Dalı
Asst. Prof. Dr., İstanbul University State Conservatory, Department of Music Turkish Music Major
ORCID 0000-0001-9193-7533
makbuleoral1@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Oral, M. (2023). Geleneğin izinde günümüzde Kerbelâ mersiyeleri Kumru Dilber örneği. *Turkish Studies*, 18(4), 1809-1840. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.71705>

Received/Geliş: 14 August/Ağustos 2023

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2023

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2023

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

homeland and cities. Elegies are sung only to important people, such as statesmen and clergy, rather than ordinary people. Laments, on the other hand, can be sung to important people as well as to ordinary people.

While laments are generally known as "anonymous" and "minstrel works" whose owner is not known, elegies are mostly referred as "minstrel/poet" productions whose owner is known. Those who lament/sing are called "mourners", and those who recite elegies are called "mersiyehan" [elegists] -outside the Alevi-Bektashi tradition-. In Alevi-Bektashis' gathering [cem] rituals and the tradition of conversation, elegies are sung by the zakirs (accompanied by participants) with the instrument baglama, and the person who sings it is not identified with a special adjective.

Women have played a major role in the formation of lament and elegy genres and their transfer to the present day. The fact that this tradition continues in some regions/locales by mourning women in Anatolia is the biggest proof of this. The first elegy on the martyrdom of His Holiness Hussein was sung by the women belonging to Ahlul Bayt [Prophet's Family and Close Circle]. With the arrival of Shahadet news [Martyrdom], the women of Haşimoğulları family sang the elegy by crying over the pain of the incident. It can be said that these early examples had an impact on women's laments or elegies on Karbala in later periods. We can see this effect today in Kumru Dilber, who produces and sings Karbala elegies.

This study aims to examine similarities and differences of literary-musical genres of lament and elegy comparatively and in this context intends to record the place of Kumru Dilber's elegies in terms of their content and stylistic features, their importance in terms of the tradition of lamentations and the inventory of folkloric elegies.

In the study, qualitative research techniques were used such as literature reviews and semi-structured interviews and the obtained information as well as musical data were analyzed with musical analysis techniques and presented descriptively in the findings. The interview was held in December 2019.

In this framework, ten elegies whose lyrics and music belong to her and that she sang in her album titled "Kerbela Mersiyeleri" ["Karbala Elegies"] in 2010 were discussed. Also their musical and literary analysis was made by notating them. Contextually these elegies are on Karbala event and His Holiness Hussein. By means of these analyzes, it reveals the place, significance and formal characteristics of elegy tradition and emphasizes the importance of Kumru Dilber's role in the survival of elegy chanting tradition as a female performer today.

In the study, it has been determined that Kumru Dilber's Karbala elegies are similar in form with lamentations displaying the characteristics of folkloric-minstrel literature and music, in line with the relationship between lament and elegy. Although Karbala elegies in this study shares the characteristics of laments in terms of form, they have been examined under the name of Karbala Elegies in order to ensure conceptual continuity, since the works in this content are defined and accepted as elegies in the Alevi-Bektashi musical culture and tradition.

Accordingly, the Karbala elegies under the examination of this study musically display the following features: Eight of them are performed in unmetred melodies with free rhythm, mixed syllabic and melismatic style. Two of them are performed in metered melodies [kırık hava] in 4/4, 5/4 (2+3) scales.

The elegies are performed mostly in quartet, quintet and sextet pitches and minority of them are performed in decimal pitches, in Yahyalı Kerem's (Muhayyer, Hüseyini, Neva) maqam scale; musical features predominantly in convergent voices with vocal leaps/strokes in the triple-quadruple range.

Musical embellishments such as trill-vibrato, slamming (apojyatür) and sliding (glissando) were used in vocal performance and this had a positive effect on the formation of melodic and aesthetic structure of elegies. These musical embellishments are shown on the notation in order to show Kumru Dilber's vocal technique.

Karbala elegies included and analyzed in this research displays the following features in terms of their literary characteristics: All elegies were composed with the number of free syllables. Elegies are structured with regular and irregular way occasionally. The verse unit consists of mostly quatrains, and few verses of three or five lines, and some connected and some unconnected words.

These free-form elegy examples could not be defined by forms like chansonettes (mani-koşma) showing more regular structures. Apart from the formal features, it has been concluded that it is similar to the

epic genre in terms of its subject, social aspect and large number of verse units and it is similar to laments especially in terms of its focus on death and accompanying music.

In the elegies sung in a plain language, the performer uses different elocutions such as reduplication [tekrir], erotema/rhetorical question [istifham] and exaggeration [mübalağa] in order to make the audience feel the pain of Karbala and His Holliness Hussein.

In Alevi-Bektashis' elegy tradition, people mainly sing elegies written in Turkish and in syllabic meter. As a representative of this culture, Kumru Dilber has produced and sung elegies with this content and feature through acculturation.

The nonhuman consequences of Karbala incident, which happened hundreds of years ago, were processed in artistic fields such as poetry-music-dance-theatre in different beliefs and cultures, especially mourning rituals in the month of Muharram. They were kept alive in the social memory through cultural transmission. Elegy, a literary-musical genre, played an important role in this. As a result, it has been predicted that Kumru Dilber's role in the continuation of the tradition of producing and singing Karbala elegies in the 21st century is extremely important in terms of social, religious and cultural aspects, and that Kumru Dilber and her elegies will be a bridge from the past to the future in keeping this tradition alive.

Keywords: Turkish folk music, Elegy, Lament, Kumru Dilber, Karbala Elegies

Öz: Bu çalışmada ağıt ve mersiye edebi-müzikal türlerin benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak ele alınıp bu bağlamda Kumru Dilber mersiyelerinin içeriksel ve biçimsel özellikleri incelenerek ağıt türü ile olan benzerlikleri bakımından yeri, mersiye söyleme geleneği bakımından önemi ve halk müziği mersiye envanteri açısından yazılı olarak kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma tekniklerinden konuya ilişkin kaynak ve arşiv taraması ve yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış, edinilen bilgi ve müzikal veriler müzikal analiz teknikleriyle çözümlenmiş ve betimsel olarak bulgularda ortaya koyulmuştur. Kaynak kişinin hayatı ve sanatsal kişiliği ile ilgili veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme Aralık 2019 yılında araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu kapsamda "Kerbelâ Mersiyeleri" Kumru Dilber (2010) albüm çalışmasında sözü-müziği kendisine ait Kerbelâ vakası ve Hz. Hüseyin konulu on mersiye ele alınmış, tarafımca notaya alınarak müzikal ve edebi analizi yapılmıştır. Bu analizlerle kaynak kişi ve Kerbelâ mersiyelerinin, mersiye geleneğindeki yeri, önemi ve biçimsel özellikleri ortaya koyulmuş ve Kumru Dilber'in bir kadın icracı olarak günümüzde mersiye söyleme geleneğini yürütmesinin önemi vurgulanmıştır. Çalışmada ağıt-merciye ilişkisi doğrultusunda Kumru Dilber Kerbelâ mersiyelerinin biçimsel olarak halk-aşık edebiyatı ve müziği özelliklerini gösteren ağıt türü ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan Kerbelâ mersiye örnekleri, biçimsel olarak ağıt türünün özelliklerini gösterse de Alevi-Bektaşî müzik kültürü ve geleneğinde bu içerikteki eserlerin mersiye olarak tanımlanması ve kabul görmesi nedeniyle ayrıca kavramsal sürekliliğin sağlanması bakımından Kerbelâ Mersiyeleri adı altında incelenmiştir. Ele alınan Kerbelâ mersiyelerinden sekizinin serbest ritimli, syllabic ve melismatic karışık tarzda uzun hava biçiminde; ikisinin 4/4, 5/4 usulde kırık hava biçiminde söylendiği; dördü-beşli-altılı-onlu ses sahasında, Yahyalı Kerem (Muhayyer, Hüseyin, Neva) makamsal dizide; üçlü-dörtlü aralıkta ses sıçramaları/inmeleriyle birlikte ağırlıklı yanaşık seslerde müzikal özellikler gösterdiği görülmüştür. Edebi olarak mersiyeler serbest hece sayısı ile çoğu dörtlük, azı üçer-beşer mısralık bentlerden oluşmuş; bazı düzenli bazı düzensiz bir kafiye yapısıyla kurulduğu ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Mersiye, Ağıt, Kumru Dilber, Kerbelâ Mersiyeleri

Giriş

İnsan en yalın ifadeyle doğar ve ölür. İnsanlık tarihi boyunca değişmeyen bu gerçek, her uygarlıkta insanların yapıp ettiklerine etki etmiş ve maddi manevi pek çok kültürel oluşuma kaynaklık etmiştir. Doğumun sevinci kadar ölümün acısı ve hüznü her dönem ve zamanda insan yaşamına eşlik etmiş, farklı uygulamalar ile zengin kültürel öğelere dönüşmüştür. Bu bağlamda ölüm olgusu, duygusuyla düşüncesiyle edebiyattan müziğe, resimden mimariye tiyatroya pek çok sanat dalına konu olmuştur. Bu çerçevede Anadolu'da ölüm, halk-aşık-divan edebiyatı ve müziğin ortak konusu olmuş, farklı yapı, biçim ve üslupta işlenmiştir. Ölümü konu alan bu edebi müzikal

türler kimi zaman ve yerde "mersiye" kimi zaman ve yerde "ağıt" olmuş bir geleneğe dönüşmüş ve günümüze ulaşmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, günümüzde Kumru Dilber mahlası ile üretilen ve söylenen Kerbelâ ve Hz. Hüseyin konulu mersiyelerin notaya alınması, içeriksel ve müzikal açılarından analiz edilmesi, mersiye türü içindeki yapısını, yerini ve ağıt türü ile ilişkisini ortaya koymak ve Kerbelâ mersiyeleri söyleme geleneğinin yürütülmesinin önemini tespiti amacıyla nitel araştırma tekniklerinden konuya ilişkin kaynak taraması; kaynak kişinin hayatı, sanatsal kimliği ve çalışmaları hakkında verilerin edinimi için yarı yapılandırılmış görüşme modeli kullanılan betimsel bir araştırmadır. Kaynak kişi ile yapılan görüşme Aralık 2019'da elde edilmiştir.

"Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2014, s. 77). Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir. Görüşme bireysel ve grupça olmak üzere, iki şekilde yapılır. Görüşmeler uygulanan kuralların katılığına göre yapılmış, yarı yapılmış ve yapılmamış olarak üçe ayrılır. Konumuz kapsamında kullanılan yarı yapılmış görüşme önceden yapılmış soruların, ne şekilde sorulacağını, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı biçimde belirleyen, görüşme planının aynen uygulandığı yapılmış görüşme ile sorulacak sorular önceden hazırlanmış olsa da görüşmedeki gelişmelere göre yeni sorularında sorulabileceği daha esnek yapıda olan yapılandırılmamış görüşme arasında bir ortamda ve biçimde yapılan bir görüşme türüdür (Karasar, 2014, ss. 167-168).

Ağıt ve mersiye türleri edebi-müzikal özellikleri açısından karşılaştırma tekniğiyle betimsel olarak ele alınmıştır. Müzikal veriler içerik ve müzikal analiz teknikleriyle çözümlenmiş ve betimsel olarak bulgularda ortaya koyulmuştur. Mersiyelerin analizinde müzik ve söz unsurları incelenmiş ve müzikal açıdan ritim, form, ses genişliği, makamsal dizi, seyri, ses örgüsü özellikleri; sözler metinsel açıdan konu, hece sayısı, nazım birimi, kafiye düzeni, anlatım biçimi özellikleri ele alınarak incelenmiştir.

Ağıt ve Mersiye İlişkisi

Yapılan incelemelerde ağıt ve mersiye türlerinin birbiri ile ilintili olarak tanımlandığı görülmüştür. Ağıt sözlük anlamı itibarıyla "Ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliğini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını, büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazı, sagu, mersiye" (Dil Derneği, 2012, s. 37) şeklinde mersiye nispetinde tanımlanır. Mersiye "Divan edebiyatında sevilen birinin ölümü üzerine yazılan ağıt" (Dil Derneği, 2012, s. 1117); "ölenin iyiliklerini anıp ağlamak, onun hakkında ağıt söylemek" (Toprak, 2004, s. 215) şeklinde ağıt ile ilintili tanımlanır. Sözlük tanımlarının yanı sıra konu ile ilgili bazı araştırmacılar tarafından mersiye "Alevi-Bektaşî edebiyatında, Kerbelâ olayını işleyen, Ehl-i Beyt'e ve Oniki İmam'a bağlılığı, sevgiyi dile getiren ağıttır" (Özdemir, 2007, s. 214); "Alevi-Bektaşî yol önderlerine ve daha çok üçüncü imam Hz. Hüseyin'e ağıt özelliği taşıyan şiir ve müzik türüdür" (Onatçı, 2007, s. 54) şeklinde ağıt nispetinde tanımlanır.

Halk şiiri geleneğinde ağıt yerine mersiye kullanılmadığı gibi divan şiirinde de mersiye yerine ağıt kullanılmamıştır aslında (Tavukçu, 2009, s. 63). Mersiye divan edebiyatı nazım türü olmakla birlikte öz Türkçe ve hece ölçüsü ile yazılarak ağıt biçiminde kullanılmış ancak adı yinede mersiye olarak kalmıştır (Çekmez, 2017, s. 87). Alevi-Bektaşî edebi-müzik kültüründe aruz vezni ile yazılmış mersiyelerden daha çok, ağırlıklı hece vezni ile yazılmış şiirler müzik eşlikli okunur ancak ağıt niteliğindeki bu eserler gerek halk dilinde gerek literatürde mersiye olarak adlandırılır ve tanımlanır. Bunun böyle olmasında Çağlayan'ın Kerbelâ Mersiyeleri adlı tez çalışmasında da belirttiği gibi mersiye denildiğinde akla ilk Kerbelâ ve Hz. Hüseyin'in gelmesi ve ulu ozanlardan Fuzuli'nin maktel türündeki "Hadikatü's Süeda" eserindeki mersiyenin etkisi gösterilebilir (1997, s.

34-35). Ancak iki türün edebi karşılaştırmasında "ağıt" halk edebiyatı ve aşık edebiyatı nazım türü, "mersiye" divan edebiyatı nazım türü olarak gösterilir (Artun, 2001, s. 125; İsen, 2004, s. 218; Çekmez, 2017, s. 208).

Teorinin genel itibarıyla uygulamadan türetildiği göz önünde bulundurulduğunda tanımlamalarda ağıt-mersiye ilintisi kurulmasının nedeni her iki türün uygulanma şekli, yeri, zamanı ve üslubundan ziyade söz ve müziğe çoğunlukla ölüm nedenli bir kayıp ve bu kayıp karşısında açığa çıkan acı ve üzüntü duygusunun yansımaları olduğu söylenebilir. Uygulamada konu dışındaki diğer unsurlar dikkate alındığında ise bu iki türün birbirinden ayrıştığı ve bazı belirgin farklarının olduğu görülür.

Ağıt ve Mersiye Yapısal Özellikleri

Bir edebi-müzikal tür olan ağıt ve mersiye uygulama alanında kendi içinde benzerlik ve farklılıklar içermektedir. Benzerlik konu (öncelikle ölen kişiye, haricinde vatan, şehir, hayvanlar, afetler vb.) farklılık ise biçim (nazım şekli, nazım birimi, makamsal dizisi, usulü, vb.), üslup ve icra edilme şekli bakımından olmuştur.

Ölüm başta olmak üzere diğer geçiş evreleri olan askerlik ve evlilik gibi dönemlerde yaşanan ayrılık acısı; sel, deprem gibi doğal afetler, salgın hastalıklar sonucunda yaşanan acılar; bir hayvanın kaybı veya önem verilen bir şeyin kaybı da ağıtlara konu olmuştur. Aynı şekilde mersiyelerde de öncelikli olarak ölüm olgusu ve acısı işlenir fakat zamanla bir hayvan için, vatan ve şehirler için de mersiyeler yazılmıştır (Başgöz, 1968, s. 18; İsen, 2004, s. 219; Toprak, 2004, s. 2016). Mersiyeler sıradan insanlar yerine sadece devlet adamı ve din adamı gibi önemli kişilere söylenir. Ağıtlar önemli kişilere yakılıp söylenebileceği gibi sıradan insanlara da söylenebilir (Tahtaişleyen, 2013, s. 65).

Ağıtlar genelde sahibi bilinmeyen "anonim" ve sahibi bilinen "aşık üretimi" edebi-müzikal tür olarak gösterilirken mersiyeler çoğunlukla sahibi bilinen "aşık/şair" üretimi ürünler olarak gösterilir (Başgöz, 1968, s. 17; Tahtaişleyen, 2013, s. 64-65). Diğer taraftan ağıt yakan/söyleyen kişilere "ağıtçı", mersiye okuyanlara "mersiyehan" -Alevi-Bektaşî geleneğinin dışında- denilir. Alevi-Bektaşî cem ibadetlerinde ve muhabbet geleneğinde mersiyeler zakirlerce -katılımcıların da eşliğiyle- bağlama eşliğinde söylenir ve söyleyen kişi özel bir sıfatla tanımlanmaz.

Ağıt ve mersiye türünün oluşmasında ve günümüze taşınmasında kadınların büyük rolü olmuştur. Pek çok kaynak ve çalışmada bu husus dile getirilmiştir. Anadolu'da geleneğin ağıtçı kadınlarca bazı bölge/yörelere devam ediyor olması bunun en büyük kanıtı niteliğindedir. Hz. Hüseyin'in şehit edilişi üzerine ilk mersiye Ehl-i Beyt kadınları tarafından söylenmiştir (Çağlayan, 1997, s. 35). Şahadet haberinin ulaşmasıyla Haşimoğulları kadınları da olayın acısı ile ağlaşıp mersiye söylemişlerdir (Yılmaz, 2016, s. 327). Bu ilk örnekler sonraki dönemlerde kadınların Kerbelâ üzerine ağıt/mersiye söylemelerine/yazmalarına etki etmiştir denebilir. Bu etkiyi günümüzde, çalışmada Kerbelâ mersiyelerine yer verdiğimiz Kumru Dilber örneğinde görebiliriz.

Ağıt ve Mersiyede Biçim

Aruz ölçüsü ile yazılan mersiyelerde en çok terki-i bend nazım şekli kullanılsa da mevcut örneklerde kasideyi terci-i bend, murabba, müseddes, gazel, kıta, muaşşer, muhammes, tahmis, müsemmen ve mesnevi nazım şekilleri de kullanılmıştır (İsen, 2004, s. 219). Çağlayan, Kerbelâ mersiyelerinde yukarıda gösterilen nazım şekillerinin kullanımının yanında tahmis şeklinin haricinde müsebbâ, tuyuğ, müfred ve rubai şeklinde yazılmış Kerbelâ mersiyeleri olduğunu tespit etmiştir (1997, s. 44). Buna göre mersiyelerde 4, 5, 6, 7, 8, 10 mısralı nazım birimleri görülse de en çok 2 mısralı (beyit) nazım birimi kullanılır. Ve kafiye düzeni nazım şekline göre oluşturulur. Türk edebiyatında Kerbelâ ve Hz. Hüseyin üzerine hece ölçüsü ile de mersiyeler söylenmiştir. Buna göre mersiyelerde nazım şekli, ölçü ve kafiye kuralına bağlı düzenli; nazım şekli, ölçü ve kafiye kuralına bağlı kalmayan düzensiz serbest nitelikte yapı özellikleri görülür.

Ağıtlar hece ölçüsü ile mani, koşma, destan, türkü vb. nazım şekli ve türünde çoğunlukla 8'li olmak üzere 7'li ve 11'li ölçülerde söylenir. Kafiye yapıları bakımından düzenli kafiye kuruluşları olduğu gibi değişen hatta kafiyesiz olan ağıtlarda bulunmaktadır. Aşıkların divan edebiyatı etkisinde aruz ölçüsü ile söyledikleri ağıtlar da bulunmaktadır (Şenel, 1988, s. 472-473).

Ağıtlar; nazım düzeni bakımından nazım şekli, ölçü ve kafiye kuralına bağlı kalmayan düzensiz -serbest nitelikte- ağıtlar; nazım şekli, ölçü ve kafiye kuralına bağlı düzenli ağıtlar olarak iki, konuşma biçiminde söylenmiş ağıtlar ile birlikte üç yapıya sahiptir. Serbest ağıt biçimi, bugün Anadolu'da en çok kullanılan biçimdir. Bu ağıtlar kimi ah, of, aman, uy, vah, vay gibi doldurma sözcükler ve seslerle, kimi ölenin adının geçirilmesi ile, kimi de dizinin kendi yapısı gereği nerede ise her dizede birbirini tutmayan karmaşık hece sayısı ile söylenir (Artun, s. 4; Tahtaişleyen, 2013, s. 41). Buna karşılık mersiyeler şekil bakımından çoğunlukla düzenli bir yapıya sahiptir.

Nazım biçimi düzenli ağıtlar, kafiye şeması (aaba), (ccdc) şeklinde 8'li dörder dizelik bentlerden oluşur. Bazen bu tipten bentlerle aynı ölçüde ancak (abcb), (defe) kafiye şeklinde bentler aynı ağıtta bulunabilir. Ki Boratav'a göre 'bu tip ağıtlar ağlama törenlerinde söylenen ağıtların öz malı olan biçimdir'. Bunun dışında aaab, cccb ağıtlarda kullanılan bir diğer kafiye şeklidir (Artun, s. 4; Tahtaişleyen, 2013, s. 49-50).

Ağıt ve Mersiyede İçerik

Divan şiirinde mersiyeler şekil yönünden olduğu gibi muhteva yönünden de titizlikle yazılır. Beş bölümden oluştuğu belirtilen mersiyelerde dünyanın geçiciliği, gaddarlığı, zalimliği, feleğe sitem, yas, övgü, olayın tasviri, dua ve temenni bölümleri yer alır. Mersiyelerin bölümlerinde sıralama değişebileceği gibi kimi mersiyelerde bölümlerin tamamı yer almayabilir (Çağlayan, 1997, s. 53). Bu bölümlerin Kerbelâ mersiyelerinde de bulunduğu söylenebilir ancak bunlara ek olarak olayı gerçekleştirenlere ve o zihniyete karşı beddua ve lanet bölümü de yer alır (Çağlayan, 1997, s. 53). Ağıtlarda içerik açısından mersiyelerde olduğu gibi dünyanın geçiciliği, feleğe sitem gibi unsurlara yer verilir. Yanı sıra ölüm karşısındaki çaresizlik düşüncesinin yansıması olarak korku, üzüntü, telaş, heyecan, endişe, isyan gibi duygularda çokça yer alır. Bu açıdan bakıldığında iki türün konu ortaklığı beraberinde içerik benzerliğini de getirmiştir.

Ağıt ve Mersiye Müzikal Özellikleri

Ağıtların müzikal yapısı, çoğunlukla yakan kişilerin (ağıtçı kadınlar), türkü yakıcı veya aşıkların yörelere özgü müzik dokusunun etkisi ile biçimlenmiştir. Yukarıda edebi özelliklerine değindiğimiz ağıtlar müzikal olarak yakım ve söyleniş biçimleri itibari ile çoğu doğaçlama olmak üzere ritimli (kırık hava), ritimsiz (uzun hava) ve karma ritimli (Serbest+kırık hava) olmak üzere üç biçimsel yapı gösterir. Ağıtlar melodi yapısı itibariyle Türk halk müziğinde yörelere ait müzikal türler ile -maya, bozlak, gurbet havası, divan, zeybek, deyiş, ninni, türkü...- sıkı bir ilişki içindedir. Ses örgüsü (makamsal dizisi) bakımından zengindir. Bu çerçevede yahyalı kerem (hüseyini, neva, uşşak, muhayyer), garip (hicaz, uzzal), bozlak (kürdi), beşiri (rast), muhalif (segah), tatyân (hüzzam) makam dizileri sayılabilir. Ağıtlarda inici, inici-çıkıcı seyir özellikleri görülür. Ses genişliği çoğunlukla bir dördümlü, beşli aralıkta olan ağıtlar 3, 6, 7, 8, 9, 10 gibi dar ve geniş aralıklı bir ses sahasına sahiptir. Ağıtlar icra ortamlarına göre çalgı eşliği olmadan söylendiği gibi çalgı eşlikli olarak da söylenir.

Türk din müziğinde önemli bir yere sahip olan mersiyeler hem Anadolu halk müziği içinde değerlendirilen Alevi-Bektaşî müziği hem de Klasik Türk sanat müziği -Sünnî tasavvuf ve tarikat çevrelerinde- olmak üzere iki türde icra edilir. Her iki müzik türünde mersiyelerin icra biçimleri ve ortamları farklılık gösterir. Konumuz olan Kerbelâ mersiye örnekleri halk müziği melodik yapısı ile icra edildiğinden çalışma bu müzik türü ile sınırlandırılmıştır. Buna göre mersiye, Alevi-Bektaşî müziğinde ağırlıklı olarak muharrem ayında yapılan matem törenlerinde, cem töreni ve muhabbetlerde Hz. Hüseyin'i anmak, ona olan sevgi ve bağlılığı göstermek ve Kerbelâ vakasını hafızalarda diri tutmak için zakirlerce bağlama eşliğinde söylenen kendine özgü bir müzikal türdür.

Ağıtlarda olduğu gibi ritimli ve ritimsiz bir ezgi yapısına sahip olan mersiyeler, ses örgüsü/makamsal dizisi bakımından çoğunlukla Yahyalı Kerem (Hüseyini, Muhayyer, Uşşak, Neva), Garip (Hicaz, Uzzal)... makam dizilerinde inici, inici-çıkıcı seyirde, 6, 7, 8, 9, 10 ses aralığında örnekler olsa da çoğu 4-5 ses sahasına sahiptir. Alevi- Bektaşî müziğinde mersiyeler solo olarak söylendiği gibi katılımcılarla birlikte ağlama, iç geçirme, dövünme gibi davranışlarla vecd halinde toplu olarak da söylenir.

Buraya kadar ağıt ve mersiye arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu özetle ele alınarak Türk şiiri ve müziğinde mersiye olarak tanımlanan edebi-müzikal türün özellikle Alevi-Bektaşî geleneğindeki kullanımında biçimsel olarak halk-aşık edebiyatı ve müziği özelliklerini gösteren ağıt türü ile olan ilişkisinin çerçevesi çizilmiştir.

Bu doğrultuda çalışmada yer alan Kerbelâ konulu söz ve müzik örnekleri biçimsel olarak ağıt türünün özelliklerini göstermesine rağmen Alevi-Bektaşî müzik kültürü ve geleneğinde bu içerikteki eserlerin mersiye olarak tanımlanması ve kabul görmesi nedeniyle Kerbelâ Mersiyeleri adı altında incelenecektir.

Pek çok açıdan toplumsal bir yönü olan Kerbelâ vakası Arap, Fars ve Türk edebiyatında çeşitli türlerde yoğun bir şekilde işlenmiştir. Türk edebiyatı açısından bakıldığında tüm tasavvuf ve tarikat ehli şairlerce Kerbelâ mersiyeleri yazılmış ve dillendirilmiştir. Türk edebiyatında aruz vezni ile yazılan Kerbelâ mersiye örnekleri, XV. yüzyıl (Çağlayan, 1997, s. 37) itibariyle başlatılır. Türkçe ve hece vezni ile yazılan ilk Kerbelâ mersiye örneği kimi kaynaklarda 13.-14. yüzyıllarda Yunus Emre ile (Yılmaz, 2016, s. 364) kimilerinde ise 15. yüzyılda (Çağlayan, 1997, s. 42; Turabi, 2010, s. 266) Aşık Yunus ile başlatılır. Anadolu'da mersiye yazma söyleme geleneği, geleneğin takipçileri Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Dedemoğlu, Noksani Baba, Mir'ati, Edip Harabi, Sıdkı Baba, Derviş Kemal, Hüseyin Çırakman... gibi pek çok aşık/şair ile günümüze dek süregelmiştir. Alevi-Bektaşî mersiye geleneğinde hece vezni ile yazan Şah Hatayi de önemli bir yere sahiptir.

Alevi-Bektaşî mersiye geleneğinde çoğunlukla Türkçe ve hece vezni ile yazılmış Kerbelâ ve Hz. Hüseyin'i konu alan ağıt niteliğinde mersiyeler söylenir. Bu kültürün bir temsilcisi olarak Kumru Dilber kültürlenme yolu ile bu içerikte ve özellikte mersiyeler üretmiş ve söylemiştir.

Kumru Dilber'in Hayatı ve Sanatsal Kimliği

Hayatı ve sanatsal kimliği ile ilgili bilgi edinmek için kedisi ile yaptığım görüşmede oluşturmuş olduğum görüşme formunda yer alan sorulardan "*Kumru Dilber kimdir?*" ve "*İçine doğduğunuz aileniz, soy kütüğünüz ve çevreniz hakkında bilgi verebilir misiniz?*" sorularına verdiği yanıtlara göre;

Asıl adı Türkan Öztürk olan Kumru Dilber 21 Mart 1955 yılında Erzurum Aşkale'ye bağlı eski ismi Persor yeni ismi Ocaklı köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Rıza Çelik, annesi Gülizar Çelik'tir. Dilber iki erkek sekiz kızdan oluşan on çocuklu ailenin altıncı çocuğudur.

Kumru Dilber'in ailesi Erzurum Ocaklı köyünde bilinen tanınan saygın bir ailedir. Kendi beyanına göre Üryan Hızır ocağına bağlı ocakzade bir Alevi ailenin çocuğudur. İstanbul Sefaköy'deki evinde kendisi ile yaptığım görüşmede ailesini şu şekilde anlatmıştır:

"Dedemin adı Üryan Hızır. Bizim köyün hepsi Üryan Hızır'lıydı. Bizim evimizde cem olurdu. Bizim evimizde kurbanlar pişerdi. Bizim evimizin kisbi kerameti de vardı. Babamın amcalarımın. Herkes ocağa gelirdi. Yarası olan eskiden gözlerde ağ atardı babam silerdi mesela, ocağımızda böyle şeylerde geçerdi. Mesela ben küçüktüm beni götürürlerdi evlere işleri rast gitsin diye. Ailemiz saygın kişiydi yani" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Bir dede kızı olması hasebiyle çocuk yaştan itibaren evlerinde yapılan cem erkanlarında ve muhabbet ortamlarında bulunarak büyümüştür. Bu yolla alevi yol ve erkanını öğrenip küçük yaştan

itibaren inancın en önemli aktarım kaynaklarından olan deyiş, semah, mersiye, duvaz vb. edebî-müzikal tür ve yöre türkülerini seslendirerek varlık göstermiştir. Yetiştığı ortamı kendisi şöyle betimler: "Bizim evimiz köy odasıydı. Akşama köylüler bizim odaya dolurdu. Babam, amcam onlar sohbet ederler. Abim saz çalardı, deyişler okunurdu, ikimiz karşılıklı okurduk" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Kumru Dilber öğrenim durumu hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

İlkokulu bitirdikten sonra iyi bir öğrenci olduğundan öğretmeni babasına Dilber'i okutmasını söyler. Fakat köy koşulları nedeniyle okul için köy dışına gidilmesi ve bir kız çocuğunun uzağa gönderilmesi gibi düşünceler göz önünde bulundurularak okumasına izin verilmez (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019). Hayatının başlarında bir kız çocuğu olarak yeteneğini eğitim ile harmanlayıp kendini gerçekleştirebilmesi, o zaman için o koşullarda normal görünen nedenlerle engellenmiştir. Ancak Dilber kişisel gelişimini özellikle sesi ile müzik yapma yeteneğini kendi çabaları ve gözlemleriyle geliştirir ve devam ettirir.

Dilber, görüşme formunda yer alan sorulardan olan evliliği, ailesi, İstanbul'a gelişi, mesleği ve sanatsal faaliyetleri hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

1972 yılının altıncı ayında 17 yaşındayken evlenir. Evliliği ile birlikte Erzurum Aşkale'ye bağlı Kükürtlü köyünde yaşamaya başlar. Bir süre sonra Aşkale'ye yerleşir sonra tekrar Kükürtlü'ye döner. Beş yıl sonra 1977 yılının Haziran ayında eşi ile birlikte İstanbul'a göç eder. 19 yıl süren evliliğinden beş çocuğu olur ancak birisi ölür. Üç oğlan bir kız çocuk sahibi olan Dilber eşinin trafik kazasında ölmesiyle dört çocuğu ile yalnız kalır. Ekonomik geçimini sağlamak için çalışır ve çocuklarını okutur. Diğer taraftan eşinin ölümü ile manevi duyguları ağır basmaya başlar. Bu durumu şöyle ifade eder: "ben yoksulluğun da arasında Allah'a ve Hacı Bektaş-ı Veli'ye aşık oldum".

Evliliği türkü söylemesine hiç engel olmamıştır. İstanbul'da bağlama dersleri almaya başlar ve gittiği kurumda sesinin güzelliği fark edilir. Gönülden Gönüle korosuna seçilir. Fakat içinde yanan müzik aşkıyla ilgili bir yol çizmesine kendisinin kontrolü dışında engellemeler olmuştur. Kendi anlatımı ile: "X¹, Y¹ arıyor. Diyor ki: sakın ona meydan verme, dört tane çocuğu var diyor, eğer tutulursa bu çocuklarını bırakır diyor". Bunun üzerine çalışması başlamadan biter. Ama bu olay onu engellemez. Çünkü içinde çocukluğundan beri taşıdığı bir müzik yapma, türkü söyleme isteği vardır. Ve kendisinin ifadesi ile "bir insanın içinde bir kaynak var ise, bir sel var iken o selin önüne kimse duramaz" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Kumru Dilber İstanbul'a yerleştiğinde ilk başlarda ekonomik bir sıkıntı ile karşılaşmaz. Fakat sonrasında yaptıkları bir yatırım nedeniyle yaşam koşulları zorlaşır. Sonrasında baş gösteren ekonomik sıkıntılar nedeniyle bir süre sonra ekonomik kazanç sağlamak için bir plastik fabrikasında sonra bir araba fabrikasında ve en son bir kuruyemiş fabrikasında aşçı olarak çalışmaya başlar. Aile geçimine katkı sağlamak için başladığı aşçılık mesleğinden de emekli olur (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Dilber "üretimlerinizi var eden dünya görüşünüzü, evrene ve insana bakış açınızı nasıl tanımlarsınız?" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Alevi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Kumru Dilber mahlaslı Türkan Öztürk doğduğu aile ve çevrenin inançsal, kültürel, düşünsel ve yaşamsal kodlarını teneffüs ederek büyür. Dolayısı ile inançsal ve düşünsel yapısı mensubu olduğu Alevi inanç ve kültürünün manevi ve dünyevi öğretileri doğrultusunda şekillenmiştir. Dilber, Ehlibeyt aşkı, yol önderlerine olan derin bağlılık ve Kerbelâ hadisesine duyduğu derin acı ile mazlumun yanında zalimin karşısında, haktan

¹ Dilber'in hayatını anlatırken kullanmış olduğu isimler çeşitli tepkisel davranışların önüne geçilmesi için X, Y harfleriyle kodlanmıştır.

yana, doğruluk ve dürüstlük gibi erdemleri benimsemiştir. Üretimi olan mersiye ve deyişlerine bu duygu ve düşünceler yansımıştır. Diğer taraftan insan, evren ve diğer canlılara olan sevgisi -ki kendisi bunu bir aşk hali olarak ifade etmekte- hayatının ve dünyaya bakışının temelini teşkil etmektedir.

Dilber "*Üretimlerinizde kullandığınız mahlasınızı ne şekilde aldınız? Bunda rüya görme ve bade içmenin bir rolü oldu mu?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Mersiye ve deyişlerini ilk olarak "Kul" mahlası ile yazar. Abdal Musa'da dedelerin olduğu bir muhabbet ortamında mersiyeler deyişler okur. Orada bulunan dedelerden Ali Rıza dede Kerbelâ ve Hz. Hüseyin'e mersiyeler söylemesini Kerbelâ'yı ilk yazan Kumru ile özdeşleştirerek mahlası Kumru Dilber olacak der. Orada bulunanların kabulü ile de o zamandan itibaren Kumru Dilber mahlasını kullanır. Hatta Kul mahlası ile söylediklerini de bu mahlasla söylemeye başlar.

Dilber "*Söz yazmaya ve bu sözleri müzik eşliğinde söylemeye ilk ne zaman başladınız? Sizi buna yönlendiren ne idi?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Kumru Dilber ilk olarak usta malı diye ifade edilen başka aşık üretimlerini okuyarak müzik yapmaya başlar. Eşini kaybedince maneviyatı yoğunlaşır. Allah'ın, Hacı Bektaş'ın, Hüseyin'in aşkına düşer. 36 yaşlarında iken Hz. Hüseyin'in kendisini rüyasında bu yola davet ettiğini ve bu manevi güçlerin kendisini yola aldıkları manevi düşüncesiyle haberi olmadan bu yola girdiğini dile getirir. Mehmet Özduymaz dedenin telkiniyle kendi üretimlerini yapmaya başlar. İlk "Yağar Yağar", sonra "Leyla" deyişlerini söylemeye başlar ve böylece kendi eserlerini üretmeye başlar.

Dilber "*Ağırlıklı olarak hangi edebi-müzikal türde üretimler yapıyorsunuz?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Ağırlıklı mersiye türünde üretimler ve icralar yapmaktadır. O kadar ki mersiye okuduğunda başka bir aleme geçtiğini ve o esnada içinde tutuşan duyguların sahibinin Allah'a, Hüseyin'e, Zeynep'e ait olduğunu duyumsamaktadır. Mersiye türü dışında az da olsa düvaz-ı imam ve deyiş türünde üretimleri bulunmaktadır.

Dilber "*Mersiyelerinizi nasıl yapıyorsunuz? Söz söyleme ve müzik yapma konusunda sistemli bir eğitim aldınız mı?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Kumru Dilber'in üretimlerinde en büyük ve önemli kılavuz sesi olmuştur. Mersiyelerini sesinden etkilenerken müzik eşliğinde üretir. Kumru Dilber'de söz unsuru, sesi ve müziğe bağlı olarak oluşur. Bir tema üzerinden söz ve müzik birlikte doğaçlama diyebileceğimiz şekilde oluşur. Kendi anlatımı ile: "Sesimle okumadan yazamıyorum. Düşünerek yazamıyorum. Ancak okuyacam içerden ne verirlerse onu yazıcam. Düşüneyim de kalem ile yazayım yok öyle bir şey yoktur. Okuyacam, sesimin yanıklığı kalbime vurduğu zaman sanki ordan açılıyor, o zaman yazıyorum" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Sanatsal kimliğinin oluşumu bakımından Kumru Dilber sistemli bir eğitim almamış ve bir ustası olmamıştır. Aşıklık geleneğinde aday aşık bir usta aşık yanında saz çalmayı ve söz söylemeyi öğrenerek usta-çırak eğitim sürecinden geçer, geleneğin yürütücüsü ve aktarıcısı olur. Dilber bu şekil bir eğitimden geçmez. İç alemindeki duyguların rehberliğinde yaptığı eserlerin söz ve müziklerinde edebi ve müzikal serbestlik vardır. Eserleri incelendiğinde müziklerin büyük çoğunluğunu serbest formda seslendirdiği görülmüştür. Serbest yapıdaki müziğine eşlik eden sözlerde de belli bir ölçü, nazım şekli gibi kurallar gözetilmeden serbest dokular bulunur. Dilber her ne kadar bir süre bağlama eğitimi almışsa da mersiyelerini sadece kendi sesi ile seslendirmektedir. Sesinin ve hançere tekniğinin ustalığı ile söylediği mersiyeler insanları etkilemekte ve bu yolla mersiye türü ve geleneğini yaşatmakta ve aktarmaktadır.

Dilber, "*mersiye türünde üretimlerinizde özellikle hangi konuları işliyorsunuz? ve "mersiye söylemekteki amacınız nedir"* soruları üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Mersiyelerinde daha çok Kerbela, Hz. Hüseyin, Hz. Ali, Hz. Zeynep, Celal Abbas'ı konu alan Dilber, Hz. Hüseyin'in duruşunu, cömertliğini, dürüstlüğünü örnek alarak o duygularla sözlerini oluşturduğunu ve bu yolla hem Hz. Hüseyin'i hem de kişilik özelliklerini yaşatmayı ve aktarmayı amaçlamaktadır.

"Hz. Ali'yi de konu alıyorum ama en çok İmam Hüseyin'i alıyorum Hz. Zeynep, Celal Abbas bunlar beni çok öne çekiyorlar yani kalbimin kapılarını açıyorlar. Fatıma anamı da tabii çok seviyorum Hz. Alimi de, Muhammet Mustafamı da ama İmam Hüseyin'in acısı bütün her şeyi kapatıyor. Yani Kerbela'nın yası Kerbela'nın acısı, o cömertlik, o cenk meydanında durmak, o Allah'a kendini sunmak, İslam'a kendini sunmak öyle kolay değil" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Dilber "*Mersiyelerinizi üretirken ve icra ederken sözlerinize, müziğinize ve sesinize yansıyan derin acının dinleyenlere hissettirilmesinde etkili olan ruh halini betimleyebilir misiniz? O hal nasıl bir aşk halidir?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Kumru Dilber mersiyelerinde ve vokal icralarında, Kerbelâ acısını ta derinde hissetmekte ve hissettirebilmektedir. Dilber kendi derininde yaşadığı bu duygu ve ruh halini şu şekilde betimler:

"Ama şimdi kendim sanki Kerbelâ'da yaşamışım bak ben o düşünceye daldığım zaman Kerbelâ'da olduğumu hissediyorum. Zeynep'i hissediyorum, Anaları hissediyorum, İmam Hüseyinimin çektiği acıları hissediyorum. Ordaki ruh halim ben şimdi içerde kendimi tanımlamaya çalışıyorum içeriye giriyorum. İçeride çok kapılar var bir kapı açsam bin kapı açılıyor. Ordan bir tınlama bir yanık ses geldiği zaman bir bakıyorsun ki burda ki kalbin ortasına o bıçak battı, artık orda açılıyor açılıyor; Ehlibeyt'e olanlar, aşk, muhabbet, bülbül, gül, Leyla, Mecnun hepsi ordan zuhur ediyor. Ben aşığım, onlardan almışım, ne bir sanatçıdan almışım ne bir kimseden almamışım" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019).

Dilber "*İcra ortamlarınız nerelerdir?*" sorusunu "muhabbet ortamlarında okuyorum" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019) şeklinde yanıtlamıştır.

Kumru Dilber "*Sizin etkilediğiniz ve sizden feyz alarak yazan, söyleyen bildiğiniz kimse var mı?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

"Benim mersiyelerimden etkilenenler var. Hem de çok. Mesela ben "Eli" deyişimi okudum Bursa'da Hasan Dedenin türbesine gittiğimiz zaman bir çocuk vardı Orhan adı. Çocuk bayıldı, uyandı, dedi ki ben aşık oldum bu deyişe dedi. Çocuk bir tane deyiş yazmış idi İmam Hüseyin'e dedi bu deyişimi senden esinlenerek yazdım dedi. 17-18-20 yaşlarında bi şeydi. Benim burda bir odam vardı İmam Hüseyinimin odası duyan geldi duyan gelirdi gerçekten çokları benden aşk aldı gittiler. Biz aşkı senden aldık derler" (K. Dilber, Görüşme, Aralık 2019) şeklinde yanıtlamıştır. .

Dilber, "*üretimlerinizin insanlığa ulaşması adına ne gibi çalışmalar/yayınlar yaptınız?*" sorusu üzerine şu bilgileri aktarmıştır:

Kerbela ve Hz. Hüseyin konulu mersiyelerinden oluşan "Kerbela Mersiyeleri" Kumru Dilber (2010) adlı bir albüm çalışması yapmıştır. Ayrıca Türkan Öztürk adıyla Ehl-i Beyt'e duyduğu aşk halini konu alan "Ölümsüzlere Duyulan Aşk" (2018) adında bir kitap çalışması bulunmaktadır. Bunların yanı sıra özellikle Muharrem ayında Hacı Bektaş-ı Veli dergahı ve Kerbelâ ziyaretleri-hizmetleri kapsamında yaptığı muhabbet/sohbet ortamlarında Kerbelâ Mersiyelerini söyleyerek mersiye söyleme geleneğini yürütmektedir. Günümüzde mersiye söyleme geleneğinin yaşatılmasında ve aktarılmasında Kumru Dilber ve mersiyeleri geçmişten geleceğe bir köprü olma niteliği taşımaktadır denebilir.

Bulgular ve Yorumlar**Kumru Dilber'in Kerbelâ Mersiyeleri, Söz ve Müzik Yapısının İncelenmesi**

Müzik açısından bakıldığında mersiyeler söz unsurunu içerisinde barındıran edebi-müzikal bir türdür. Aynı damardan beslenildiğinden tıpkı türküler gibi mersiyelerde de söz ve müzik birlikteliği vardır. Çünkü anlatılmak ve aktarılmak istenen bir olay ve bir duygu hali vardır ve insan bunu, söz ile dile getirirken müzikle etkisini güçlendirir. Bu nedenle çalışmada yer alan mersiyeler örnekleri edebi ve müzik özellikleri olmak üzere iki başlıkta ele alınarak incelenecektir.

1. "Eli"**Tablo 1: "Eli" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri**

"Eli" -Notası ve Müzikal Özellikleri-		
Müzikal Türü: Mersiyeye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 4'lü (La-Re)
Makamsal Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 13.06.2023
Uslu/Ritm Yapısı: Serbest ritimli	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber
Söz-Müzik: Kumru DİLBER	ELİ	Notaya Alan: Makbule ORAL
		
-Sözleri ve Edebi Özellikleri-		
Edebi Türü: Mersiyeye	Kafiye Yapısı: Düzensiz	
Hece Ölçüsü: Serbest (8'li,9'lu,10'lu,12'li,13'lü,15'li)	Konusu: Kerbelâ ve Hz. Hüseyin'in ölümü	

Birimi: Dörtlük -Bağlantılı-**-I-**

*Kestiler Hüseyinin başını oldu meşale meşale
Boyandı çehresi al kızıl kana,
vay Eli Eli can
Beden köprü kollar ayak
Sel oldu güneş yaktı bizi,
vay Eli Eli can*

-II-

*Gökten nur indi Hüseyinin ayağına
Melekler geldi Hüseyinin yanına,
vay Eli Eli can
Yol verin anam gelsin başıma
Başım yok ki alsın kollarına,
vay Eli Eli can*

-Bağlantı-

*Ya Kerbelâ Kerbelâ
Hüseyin can Hüseyin can
Nerde benim Hüseyinin
Nerde benim Ekberim, Kasımım, vay Eli Eli can
Ya Zehra anamın fırgatı
Dayandı mihraba, vay Eli Eli can*

-III-

*Zeynep Elif dal oldu, dal oldu
Gördü Hüseyin'i büktüldü beli,
vay Eli Eli can
Turnalar Kerbelâ'ya döküldü, döküldü
Kerbelâ'da bir çığır açıldı,
vay Eli Eli can*

-IV-

*Kumru Dilber yana yana
Kimler haber verdi Fatma anaya,
vay Eli Eli can
Oğul da kurban olur mu
Ya niye Hüseyinin kurban oldu,
vay Eli Eli can*

-Bağlantı-

Link: Kumru Dilber - Eli Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube , Erişim Tarihi:
20.07.2023

a- "Eli" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir dörtlü (La-Si-Do-Re) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Neva) makamsal dizisi çeşninde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi dörtlü (La-Re) ses sıçraması ile başlar ve seyir içinde yer yer bu ve üçlü (La-Do) ses sıçramaları ile birlikte çoğunlukla yanaşık seslerle seyredir. Mersiye syllabic ve melismatic karışık tarzda (Özgül vd., 1996, s. 23-24) bir ezgi yapısı göstermektedir. Buna göre mersiye, bir heceye bir sesin (syllabic) ve bir heceye birkaç sesin (melismatic) iç içe kullanıldığı bir ezgi örgüsüne sahiptir. Bu özellikleri ile eser, recitative², parlando³ ve rubato⁴ gibi konuşur bir üslupta söylenir. İkinci ve dördüncü müzik cümlelerinin sonunda eser boyunca tekrar edilen "vay", "Eli", "can" sözcükleri bağlantı niteliğinde kullanılarak ezginin duygusal yapısını güçlendirir. Vokal icrayı yapan Kumru Dilber'in ses tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma, kaydırma gibi süslemeler ezgi yapısının ve icra estetiğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

b- "Eli" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre nerede ise her mısra 8'li, 9'lu, 10'lu, 12'li, 13'lü, 15'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu söz yapısı ile serbest müzik yapısı belli prozodik bozukluklara rağmen birlikte bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. Mersiye düzensiz kafiye yapısına sahiptir. Mersiyede ana sözler dörtlüklerden oluşurken bağlantı düzensiz

² "Sözcüklerin doğal ritmik yapılarına uyarak ve metnin anlamsal yapısına göre sesi yükseltip alçaltarak konuşur gibi şarkı söylemek" (Göktepe, 2014: 139).

³ "Vokal müzikte konuşur gibi" (Aktüze, 2010: 447).

⁴ "...tempo ve ritimde özgür, esnek davranarak melodinin seslerini, akorlarını kendi istediği anlatımda, notanın değerinden çalarak, geciktirerek seslendirmek" (Aktüze, 2010: 527).

bir yapıda söylenir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır. Bununla birlikte anlamla ilgili tekrar, istifham ve mübalağa söz sanatları kullanılmıştır.

2. "Aşık Maşukundan Ayrılır Mı"

Tablo 2: "Aşık Maşukundan Ayrılır Mı" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

Aşık Maşukundan Ayrılır Mı -Notası ve Müzikal Özellikleri-		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 10'lu (La-Do)
Makamsal Dizisi: Yahyalı Kerem (Muhayyer)	Seyri: İnici	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber

AŞIK MAŞUKUNDAN AYRILIR MI

Söz-Müzik: Kumru DİLBER **Notaya Alan:** Makbule ORAL

Hü se yin at ta du run ca Hü se yin at ta du run ca

kan çeş me si dem vu run ca Fa ti ma na bö y le gö rün ce

a şık ma şu ğun da n ay rı lır mı ay rı lır mı Fa tı ma na bö y le gö rün ce

a şık ma şu ğun da n ay rı lır mı ay rı lır mı ay rı lır mı ay rı lır mı ay rı lır mı

-Sözler ve Edebi Özellikleri--

Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı: İlk dörtlük (aaab), Diğerleri Düzensiz
Hece Ölçüsü: Serbest (8'li,9'lu,10'lu)	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü ve Ona duyulan sevgi
Nazım Birimi: Dörtlük	

-I-
 Hüseyin attı durunca
 Kan çeşmesi dem vurunca
 Fatma ana böyle görünce
 Aşık maşukundan ayrılır mı

-II-
 Muhammed Ali geldiler
 Hüseyin'i tutup indirelim
 Hakta bir nida erişti
 Bülbül gülden ayılır mı

-III-
 Aldı Hüseyin'i kollarına
 Kokladı Hüseyin'i doya doya
 Başını koydu kucığına
 Aşık maşukundan ayrılır mı

Link: Kumru Dilber - Aşık Maşukundan Ayrılır Mı - Kerbelâ Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube
 , Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Aşık Maşukundan Ayrılır mı" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. 10'lu (La-Si-Do-Re-Mi-Fa-Sol-La2-Si2-Do2) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Muhayyer) makamsal dizide inici bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi çoğunlukla yanaşık seslerle seyredir. Mersiye çoğu syllabic olmak üzere melismatic tarzında kullanıldığı karışık tarzda bir

ezgi-söz yapısı göstermektedir. Buna göre bir heceye bir sesin ve bir heceye birkaç sesin iç içe kullanıldığı bir ezgi örgüsüne sahiptir. Mersiye recitative, parlando ve rubato gibi konuşma biçiminin ağırlıkta olduğu bir üslupta söylenir. Eserin vokal icrasında çarpma süslemeleri yapılmış olmakla birlikte yalın ve düz bir hançere kullanılmıştır.

b- "Aşık Maşğundan Ayrılır mı" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 8'li, 9'lu, 10'lu olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Nazım birimi dörtlüklerden oluşan sözlerin kafiye şekli, ilk dörtlükte (aaab), 2. ve 3. dörtlükte düzensiz bir yapıya sahiptir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyulan acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır. Sözde anlamla ilgili istifham ve mübalağa söz sanatları kullanılmıştır.

"Kerbelâ Mersiyeleri" albüm çalışmasında üç dörtlüğü söylenmiş olan mersiye aslında on dörtlükten oluşmaktadır. Kumru Dilber'den edindiğim mersiyenin son dörtlüğü şu şekildedir: *Kumru Dilber ile söyleştiler/Sevda çırasın yaktılar/Dünyaya ışık tuttular/Bülbül gülden ayrılır mı?*

3. "Kerbelâ Yanıyor"

Tablo 3: "Kerbelâ Yanıyor" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Kerbelâ Yanıyor" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 6'lı (Sol-Mi)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Karar Sesi: La	İcra Eden K. Kişi: Kumru Dilber
Söz-Müzik: Kumru DİLBER	KERBELA YANIYOR	Notaya Alan: Makbule ORAL
-Sözler ve Edebi Özellikleri-		
Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı: (aaba),(ccdc),(baba),(bbbb)...	
Hece Ölçüsü: Serbest (6'lı, 7'li , 8'li)		
Nazım Birimi: Dörtlük -Bağlantılı-	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü	

-I-		-II-
<i>Bak Kerbelâ yanıyor İçim kesilmiş kaniyor Elim kolum kesilmiş Ruhum gökte uçuyor</i>		<i>Aşık maşuğunu arar Kerbelâ cilve eder Suyun döker vermez Hüseyn'i yakar biçer</i>
	-Bağlantı- <i>Yanıyor Kerbelâ Yanıyor haymagah Kesmişler Hüseyinimi Ağlıyor Zeynep ana</i>	
-III-		-IV-
<i>Bak kervan yol almış Hakka doğru gidiyor Abbas kollarını vermiş Uçup uçup gidiyor</i>		<i>Zeynep serden geçmiş Göğsünü Hakka açmış Susuz ciğeri pişmiş Yüzünü Hakk'a dönmüş</i>
	-Bağlantı-	
-V-		-VI-
<i>Gülsüm Leyla ne olmuş Gül yanakları solmuş Şehriban saçını yolmuş Hepsi kurban olmuş</i>		<i>Muhammet Ali çağırır Sürün sürüye katmış Uçup Kevserde su içmiş Canını pazarda satmış</i>
	-Bağlantı-	

Link: Kumru Dilber - Kerbelâ Yanıyor - Kerbelâ Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Kerbelâ Yanıyor" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir altılı (Sol-La-Si-Do-Re-Mi) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Neva) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi, dizinin güçlüsü (Re) sesi ile başlar ve üçlü (Do-Mi/Si-Re/Do-La), dördü (La-Re/Sol-Do) ses sıçramaları ile birlikte yanaşık seslerle iç içe bir ses örgüsüne sahiptir. Mersiye, bir heceye bir sesin (syllabic) ve bir heceye birkaç sesin (melismatic) geldiği bir ezgi-söz yapısı göstermektedir. Eser recitative, parlando ve rubato gibi konuşur bir üslupta söylenir. Vokal icrayı yapan Kumru Dilber'in ses tekniğinde bulunan trill-vibrato ve çarpma gibi süslemeler ezgi yapısında ve icra estetiğinde önemli bir yere sahiptir.

b- "Kerbelâ Yanıyor" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 6'lı, 7'li, 8'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu yapı ile serbest müzik yapısı belli prozodik bozukluklara rağmen birlikte bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. Mersiye düzensiz bir nazım şekli ve kafiye düzenine sahiptir. Nazım birimi dördüklüklerden oluşan mersiye 1. dördüklük (aaba), 2. dördüklük (ccdc), 3. dördüklük (baba), 4. ve 5. dördüklükler (bbbb), 6. dördüklük (ebbb) şeklinde kendi içinde çoğu düzenli ancak dördüklükler arası düzensiz bir kafiye -mani, koşma- yapısı gösterir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır. Bununla birlikte istifham ve mübalağa söz sanatları kullanılmıştır.

4. "Her Can Bir Yerde Yatar"

Tablo 4: "Her Can Bir Yerde Yatar" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Her Can Bir Yerde Yatar" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Geniliği: 4'lü (La-Re)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber

Söz-Müzik: **HER CAN BİR YERDE YATAR** **Notaya Alan:**
Kumru DİLBER Makbule ORAL

Her can bir yerde ya ta r
ku zu lar ke sil miş kan a kar
su la r ak maz gü neş ya ka r
dön de Ke r be la ya bi r bak
o y Hü se y nim o y o y o y
oy oy maz lu mum o y o y oy o y şe hi dim o y oy

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı:
Hece Ölçüsü: Serbest (7'li, 8'li,9'lu)	(aaab),(ccdc),(eeee),(fghg)...
Nazım Birimi: Dörtlük -Bağlantılı-	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü

<p>-I- Her can bir yerde yatar Kuzular kesilmiş kan akar Sular akmaz güneş yakar Dön de Kerbelâ'ya bir bak</p>	<p>-II- Can içinde bir can ağlar Feryatlar gökleri dağlar Kesmişler Hüseyin'in başını Zeynep bir tepeden ağlar</p>
<p>-Bağlantı- Oy Hüseyin'im oy oy Oy mazlumum oy oy Oy şehidim oy oy</p>	
<p>-III- Allah der yezit nara atar Kılıç kınında çıkmış parlar Gözler Hüseyin'ime çevrilmiş Kerbelâ'da kanlar akar</p>	<p>-IV- Kerbela yolu bağlandı Mazlumlar çembere alındı Hüseyin'im Abbas'm tığlandı Bacı kardeşler dağlandı</p>
<p>-Bağlantı-</p>	
<p>-V- Bu kurban başka kurban Kerbelâ'dan ses geliyor Alnında nişanı vardır Koç kuzuya benzemiyor</p>	<p>-VI- Bu kurbanın aslı belli Atası Muhammed Ali Belli ki bu kurbana su verilmiş Ağzında kurumuş dili</p>
<p>-Bağlantı-</p>	
<p>-VII- Kumru Dilber Kerbelâ'da olaydım Hüseyin'in yolunda ben de öleydim Elim zincir esir olaydım Zeynep'le Şam'a varaydım</p>	
<p>-Bağlantı-</p>	

Link: Kumru Dilber - Her Can Bir Yerde Yatar - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube,
Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Her Can Bir Yerde Yatar" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir dörtlü (La-Si-Do-Re) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Neva) makamsal dizisi çeşnili inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi üçlü (Si-Re/Do-La) ve dörtlü (La-Re) ses sıçramaları ile birlikte çoğu yanaşık seslerle seyreden bir ses örgüsüne sahiptir. Mersiye, bir heceye bir sesin (syllabic) ve bir heceye birkaç sesin (melismatic) iç içe kullanıldığı bir ezgi-söz yapısı göstermektedir. Eser recitative, parlando ve rubato gibi konuşur bir üslupta söylenir. Vokal icrayı yapan Kumru Dilber'in ses tekniğinde bulunan tril-vibrato, ve çarpma gibi süslemeler ezgi yapısı ve icra estetiğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

b- "Her Can Bir Yerde Yatar" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 7'li, 8'li, 9'lu olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Eserde prozodik bozukluklara rağmen söz ve ezgi bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. Mersiye düzensiz bir nazım şekli ve kafiye düzenine sahiptir. Dörtlüklerden oluşan mersiye (aaab), (ccdc), (baba), (eeee), (fghg) şeklinde çoğu kendi içinde düzenli ancak dörtlükler arası düzensiz bir kafiye -mani, koşma- yapısı gösterir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli ve anlamla ilgili mübalağa söz sanatı kullanılmıştır.

5. "Oy Hüseyin'im Ben Sana Kurban"

Tablo 5: "Oy Hüseyin'im Sana Kurban" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Oy Hüseyin'im Sana Kurban" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 5'li (La-Mi)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Hüseyini)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber

Usul/Ritm Yapısı: Serbest

Söz-Müzik:
Kumru DİLBİR

OY HÜSEYİN'İM SANA KURBAN

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Hü se yi ni m yer de ka l dı bir yu dum su ve re me di mi
göz ya şı nı si le me di mi uy gar daş ba cın Zey ne p
se ne kur ba n kur ban oy Hü sey nim ba cın ze y nep se ne ku r ban

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye

Kafiye Yapısı: (abb),(ccc)...

Hece Ölçüsü: Serbest (7'li, 8'li, 9'lu, 11'li, 12'li)

Nazım Birimi: Üçer dizelik Bent - Bağlantılı-

Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü

-I-

Hüseyin'im yerde kaldı
Bir yudum su veremedim
Göz yaşımı silemedim

Oy kardeş bacın Zeynep sana kurban

Oy Hüseyin'im bacın Zeynep sana kurban

-II-

Celal Abbas'ım budanmış

Melekler parçalanmış

Aliekber'im parça parça olmuş

Oy oğul anan Leyla sana kurban

Oy yavrum anan sana kurban

-III-

Kasım'ım murat üstünde

Fatma'm duvak içinde

Kaldılar yezid elinde

Oy gelinim anan sana kurban

Oy Kasım'ım anan sana kurban

-IV-

Üç yiğit yan yana yatar

Gerdanında güller açar

Zeynep anam ağıt yakar

Oy oğul anan Zeynep sana kurban

Oy yavrum ben sana kurban

-V-

Müslüm Akeyilim darda kalmış

İki yavrusu da küfede kaybolmuş

Firüzün'ün yolları bağlanmış

Oy Firüzüm bu bacın sana kurban

Oy şehidim ben sana kurban

-VI-

Ali Asker'im iniliyor

Şehriban saçın yoluyor

İmam Hüseyin yolunu bekliyor

Oy bebeğim anan Şehriban sana kurban

Oy yavrum ben sana kurban

-VII-

Kumru Dilber Kerbelâ'da

Kan deryası olmuş dalga dalga

Hüseyin'im hakkın divanında

Oy Hüseyin'im bu bacın sana kurban

Oy Hüseyin'im ben sana kurban

Link: Kumru Dilber - Oy Hüseyin'im Ben Sana Kurban - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) -
YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Oy Hüseyin'im Sana Kurban " adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir beşli (La-Si-Do-Re-Mi) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Hüseyini) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi üçlü (Re-Si/Mi-Do) ve beşli (La-Mi) ses sıçramaları ile birlikte çoğu yanaşık seslerle seyreden bir ses örgüsüne sahiptir. Mersiye, bir heceye bir sesin (syllabic) ve bir heceye birkaç sesin (melismatic) iç içe kullanıldığı bir ezgi-söz yapısı göstermektedir. Eser recitative, parlando ve rubato tarzda konuşur bir üslupla söylenir. Vokal icrayı yapan Kumru Dilber'in ses tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma, kaydırma gibi süslemeler ezgi yapısının oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

b- "Oy Hüseyin'im Sana Kurban " adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre nerede ise her mısra 7'li, 8'li, 9'lu, 11'li, 12'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu söz yapısı ile serbest müzik yapısı belli prozodik bozukluklara rağmen birlikte bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. Ana sözleri üç bentten oluşan mersiye (abb), (ccc)... şeklinde çoğu kendi içinde düzenli bir kafiye yapısına sahiptir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır.

6. "Ya Hüseyin"

Tablo 6: "Ya Hüseyin" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Ya Hüseyin" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 5'li (La-Mi)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber

YA HÜSEYİN

Söz-Müzik: Kumru DİLBER Notaya Alan: Makbule ORAL

İn san lı ğın hak kur ba nı su yu ke sik yok yol la rı

Ab bas ve r di ko l la rı nı ne gü zel si n

ya Hü se yi nı ne cö mert si n ku r ban o l du ğum

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı: (aba),(ccc)...
Hece Ölçüsü: Serbest (8'li,9'lu)	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'e olan sevgi ve
Nazım Birimi: Üçer dizelik Bent -Bağlantılı-	övgü

-I- <i>İnsanlığın hak kurbanı Suyun kesik yok yolların Abbas verdi kollarını</i>	-II- <i>Fatma ana serden geçti Zeynep Gülsüm esir düştü Şehitler hakka kavuştu</i>
<i>Ne güzelsin ya Hüseyin Ne cömertsin kurban olduğum</i>	
-III- <i>Susamışlar su aldılar Şahın elinde kaldılar Her gözde onu gördüler</i>	-IV- <i>Muhammed Ali geldiler Erenler hayran kaldılar Mihrapta nurun gördüler</i>
<i>Ne güzelsin ya Hüseyin Ne cömertsin kurban olduğum</i>	
-V- <i>Aşkın verdin erenlere Ateşin düştü pirlere Ay gibi doğdun her yere</i>	-VI- <i>Hakkı tebrik eylediler İki cihan seni bekler Kevser dile gelmiş söyler</i>
<i>Ne güzelsin ya Hüseyin Ne cömertsin kurban olduğum</i>	
-VII <i>Kumru Dilber derde düştü Aşkın ciğerini böldü Alev alev küle döndü Ne güzelsin ya Hüseyin Ne cömertsin kurban olduğum</i>	
Link: Kumru Dilber - Ya Hüseyin - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023	

a- "Ya Hüseyin" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir beşli (La-Si-Do-Re-Mi) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (neva) makamsal dizisi çeşnili inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi üçlü (Do-Mi-/La-Do/Si-Re) ses sıçramaları ile birlikte çoğu yanaşık seslerle seyreden bir ses örgüsüne sahiptir. Mersiye, bir heceye bir sesin (syllabic) ve bir heceye birkaç sesin (melismatic) iç içe kullanıldığı bir ezgi-söz yapısı göstermektedir. Eser recitative, parlando ve rubato gibi konuşur bir üslupla söylenir. Vokal icrayı yapan Kumru Dilber'in ses tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma süslemeleri ezgi yapısının oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

b- "Ya Hüseyin" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 8'li ve 9'lu olmak üzere iki farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Ana sözleri üç bentten oluşan mersiye (aba), (ccc)... şeklinde çoğu kendi içinde düzenli bir kafiye yapısına sahiptir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır.

7. "Bugün Gene Matem Kurulmuş"

Tablo 7: "Bugün Gene Matem Kurulmuş" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Bugün Gene Matem Kurulmuş" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Formu: Uzun Hava	Ses Genişliği: 4'lü (La-Re)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Seyri: İnici-çıkıcı	Notaya Alma Tarihi: 14.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Karar Sesi: La	
İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber		

Söz-Müzik:
Kumru DİLBER

BUGÜN GENE MATEM KURULMUŞ

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Bu gün ge ne ma te_m ku ru l mu_ş si ne mi ze ok la_r vu ru l mu_ş
di van da şe hit le re ku_r ban o l mu_ş
ya şe hit le ri yer den kal dır ba ba ya da sen ken di_n gel
ken din ge_l ba ba kur ba_n ben zey ne bi_m ken di n ge l
ah_ ba ba_ pe ri şa n nı z ken din gel

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye

Kafiye Yapısı: (abaxc),(dddyc)...

Hece Ölçüsü: Serbest (6'lı,7'li,8'li,9'lu,11'li)

Nazım Şekil/Birimi: Beşer dizelik Bent -Bağlantılı-

Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü

-I-
Bugün yine matem kurulmuş
Sinemize oklar vurulmuş Zeynep
Divanda şehitlere kurban olmuş
Ya şehitleri yerden kaldır baba
Ya da sen kendin gel

-II-
Bugün yine karaları giymişiz
Gülsüm Kerbelâ'da kalmışız
Gözler yaşlı susuz esir olmuşuz
Ya bizi bu Şam'da kurtar
Ya da sen kendin gel

-Bağlantı-

Kendin gel baba kurban
Ben Zeynep'im kendin gel
Ah baba perişanız kendin gel

-III-

Bugün yine cennet cehennem kuruldu
Şimir Hüseyin'ime okları vurdu
Cenneti alada gonca gül oldu
Ya Hüseyin'in gülünü koklat
Ya da sen kendin gel

-IV-

Bugün koyun kuzudan ayrıldı
Kerbelâ'yı kana boyadı
Dağlar taşlar hep düze indi
Ya Hüseyin'i yerden kaldır
Ya da sen kendin gel

-Bağlantı-

-V-

Kumru Dilber ateş ile yaktılar
Şehriban Leyla'yı dağladılar
Kuran-ı Kelam-ı yere attılar
Ya Ehlibeyti yerden kaldı
Ya da sen kendin gel

-Bağlantı-

Link: Kumru Dilber - Kendin Gel - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Bu Gün Gene Matem Kurulmuş" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir ezgi yapısına sahiptir ve uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir dörtlü (La-Si-Do-Re) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Neva) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi, seyir içinde yer yer üçlü (La-Do) ve dörtlü (La-Re) ses sıçramaları ile birlikte çoğunlukla yanaşık seslerle seyrederek. Mersiye ağırlıklı vurgulu, vurgusuz syllabic tarzda seyretse de melismatic tarzla birlikte karışık tarzda bir ezgi-söz örgüsüne sahiptir. Eser recitative, parlando ve rubato tarzında konuşur gibi bir üslupla söylenir. Eser icrasında Kumru Dilber'in vokal tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma, kaydırma gibi süslemeler kullanılmıştır.

b- "Bu Gün Gene Matem Kurulmuş" Adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre nerede ise her mısra 6'lı, 7'li, 8'li, 9'lu, 11'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu söz yapısı ile serbest müzik yapısı belli prozodik bozukluklara rağmen birlikte bir ahenk oluşturmuştur. Ana sözler beşer mısralık bentlerde (abaxc), (dddyc)... şeklinde bir kafiye yapısı gösterir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır.

8. "Ya Hüseyin Deyu"

Tablo 8: "Ya Hüseyin Deyu" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Ya Hüseyin Deyu" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Ses Genişliği: 6'lı (La-Fa)	
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Hüseyini)	Formu: Kırık Hava	Notaya Alma Tarihi: 15.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: 4/4;5/4 (2+3)	Seyri: İnici-çıkıcı	
Ana ve Birleşik usul	Karar Sesi: La	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber
Metronom: ♩=97		

Söz-Müzik: Kumru DİLBER

YA HÜSEYİN DEYU

Notaya Alan: Makbule ORAL

Se her ye li şa ha do ğ ru e si yo r aş ka te ş i diz le

ri mi ke si yo r e y do st ke si yo r Hü se yin kan re va n

ye r de ya tı yo r top rak yas ta a ğ la r ya Hü se yi n de yu

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı: (aaab),(cdcb),(eeeb)...
Hece Ölçüsü: Serbest (10'lu,11'li,12'li)	
Nazım Şekil/Birimi: Dörtlük	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü

-I-	-II-
<i>Seher yeli şaha doğru esiyor Aşk ateşi dizlerimi kesiyor, hey dost kesiyor Hüseyin kan revan yerde yatıyor Toprak yasta ağlar ya Hüseyin deyu</i>	<i>Kuruldu erenler hakkın sofrası Yiyenler dönsün çarkı devranı Koptu turnalardan Hüseyin nidası Çöller yasta ağlar ya Hüseyin deyu</i>
-III-	-IV-
<i>Giymiş gök misali atlas libası Nur üstüne doğmuş tahtı revanı Katarlanmış şahın güzel kervanı Zahir batın ağlar ya Hüseyin deyu</i>	<i>Kumru Dilber içten içe yanıyor Bu Kevser misk-ü amberi aktıyor Doğmuş şahım yıldız gibi parlıyor Üryan hınzır ağlar ya Hüseyin deyu</i>

Link: Kumru Dilber - Ya Hüseyin Deyü - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Ya Hüseyin Deyu" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Kırık hava biçiminde söylenen mersiye, 4/4'lük ana usul ve 2+3 düzümlü 5/4'lük birleşik usul yapısı ile dönüşümlü bir ritmik/metrik yapıya sahiptir. Bir altılı (La-Si-Do-Re-Mi-Fa) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Hüseyini) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi, üçlü (Fa-Re/Re-Si) ses aralıkları ile birlikte çoğunlukla yanaşık seslerle seyreder. Eser icrasında Kumru Dilber'in vokal tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma, kaydırma gibi süslemeler kullanılmıştır.

b- "Ya Hüseyin Deyu" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 10'lu, 11'li, 12'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu söz yapısı ile müzik/ritim yapısı birlikte bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. Dörtlüklerden oluşan sözler (aaab),(cdcb),(eeeb)... şeklinde bir kafiyeye yapısı gösterir. Buna göre ikinci dörtlük dışında diğer dörtlüklerde düzenli bir kafiyeye yapısı görülmektedir. Anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanılmıştır.

9. "Gitme Ya Hüseyin"

Tablo 9: "Gitme Ya Hüseyin" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Gitme Ya Hüseyin" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye		Ses Genişliği: 5'li (La-Mi)
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Neva)	Formu: Uzun Hava	Notaya Alma Tarihi: 15.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: Serbest	Seyri: İnici-çıkıcı	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber
	Karar Sesi: La	

Söz-Müzik:
Kumru DİLBER

GİTME YA HÜSEYİN

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Mek ke yol la rı sel gi bi in sa n di van ku rup hep si ni yaz ey le di
kurt lar kuş lar he pi fir ga na gel di git me ya Hü se yi n a m ma
n a m ma n a m ma n öl dür me be ni ga r da ş ga r da ş ga r da ş
bı rak ma bu ye zi din e lin de bi zi ga r da ş ga r da ş

-Sözler ve Edebi Özellikleri-

Edebi Türü: Mersiye

Kafiye Yapısı: (abb),(ccc),(ddd),(efg)

Hece Ölçüsü: Serbest (6'lı,7'li,10'lu,11'li,12'li,13'lü,14'lü)

Birimi: Üçer dizelik Bent -Bağlantılı-

Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü

-I-

Mekke yolları sel gibi insan
Divan kurup hepsi niyaz eyledi
Kurtlar kuşlar hepsi figana geldi
Gitme ya Hüseyin, aman aman aman
Öldürme beni kardeş kardeş kardeş
Bırakma bu yezidin elinde bizi kardeş kardeş

-II-

Kerbelâ çölünde bir ulu gemi
İçinde oturmuş Muhammed Ali
Kerbelâ görmedi böyle bir nuru
Gitme ya Hüseyin, aman aman aman
Bırak ki bacın Zeynep öle kardeş kardeş
Koyma bizi bu yezidin elinde kardeş kardeş

-III-

Aliekber, Kasım ulu bir çınar
Toplanmış zalimler Abbas'ı budar
Tazecik bir gelin fığata yanar
Gitme ya Hüseyin, aman aman aman
Koyma bizi bu yezidin elinde kardeş kardeş
Bırak ki bacın Zeynep öle kardeş kardeş

-IV-

Aliekber civandır, Leyla ağlıyor
Dağıldı ehlibeyt Şehriban kayıp
Şaşırıldı Zeynep kaldı meydanda
Gitme ya Hüseyin, aman aman aman
Koyma bizi bu yezidin elinde kardeş kardeş
Bırak ki bacın Zeynep öle kardeş kardeş

Link: Kumru Dilber - Gitme Ya Hüseyin - Kerbelâ Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

a- "Gitme Ya Hüseyin " adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Mersiye serbest ritimli bir yapıya sahiptir, uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bir beşli (La-Si-Do-Re-Mi) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (neva) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi, üçlü (Re-Si), dörtlü (La-Re) ses aralıklarının dışında çoğunlukla yanaşık seslerle seyredir. Mersiye syllabic ve melismatic karışık tarzda bir ezgi-söz örgüsüne sahiptir. Bu yapı ile eser recitative, parlando ve rubato tarzda konuşur gibi bir üslupla söylenir. Kumru Dilber'in vokal ses tekniğinde bulunan tril-vibrato, çarpma süslemeleri kullanılmıştır.

b- "Gitme Ya Hüseyin" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 6'lı, 7'li, 10'lu, 11'li, 12'li, 13'li, 14'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Bu söz yapısı ile serbest müzik yapısı belli prozodik bozukluklara rağmen birlikte bir ahenk oluşturmuştur. Ana sözler üçer mısralık bentlerde (abb), (ccc), (ddd), (efg) şeklinde bir kafiye yapısı gösterir. Buna göre son bent düzensiz bir kafiye yapısına sahiptir. Mersiyede anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli ve tekrar, mübalağa söz sanatları kullanılmıştır.

10. "Süphanallah"

Tablo 10: "Süphanallah" Mersiyesi: Notası, Sözleri ve Biçimsel Özellikleri

"Süphanallah" -Notası ve Müzikal Özellikleri -		
Müzikal Türü: Mersiye	Ses Genişliği: 6'lı (La-Fa)	
Makam Dizisi: Yahyalı Kerem (Hüseyini)	Formu: Kırık Hava	Notaya Alma Tarihi: 15.06.2023
Usul/Ritm Yapısı: 4/4 - Ana usul	Seyri: İnici-çıkıcı	İcra Eden K.Kişi: Kumru Dilber
Metronom: ♩=118	Karar Sesi: La	
SÖPHANALLAH		
Söz-Müzik: Kumru Dilber		Notaya Alan: Makbule ORAL
		
		
		
		
-Sözler ve Edebi Özellikleri-		
Edebi Türü: Mersiye	Kafiye Yapısı: (abc),(ddd),(eef),(ggg...)	
Hece Ölçüsü: Serbest (5,'li,7'li,8'li)	Konusu: Kerbelâ-Hz. Hüseyin'in ölümü	
Nazım Şekil/Birimi: Üçer dizelik Bent -Bağlantılı-		
<i>-I-</i> Görmek isterim cemalın Nurun başımın üstünde Sıcağın ateşe döndü		<i>-II-</i> Canın cananıma değdi Tenin benimde göründü Nurun sarayımda yandı
<p><i>Ya süphanallah Ya Rahman Allah Ya Rahim Allah Hü</i></p>		

-III-

*Kolum doladım boynuna
Elim arş ile alada
Aynayı tuttum divanda*

-Bağlantı-

-V-

*İnem bağına dolasam
Bülbülüm gülüne konsam
Habibin resula varsam*

-Bağlantı-

-VII-

*Cennette sırat kurulmuş
Altından ırmaklar akar
İmam Hasan nuru yanar*

-Bağlantı-

-IV-

*Görem kaşını gözünü
Gezem sarayın köşkünü
Işık düşmüş nur özünü*

-VI-

*İslamına kurban olsam
Sancağın altında dursam
Ali'm ayağına varsam*

-VIII-

*Hakka kurban olmuş belli
Ağzında kurumuş dili
Kerbelâ'da solmuş gülü*

-IX-

*Nazar kılmış hüdâma sana
Fatma'yı tu Zehra'ya
Kumru Dilber kurban sana*

-Bağlantı-

Link: Kumru Dilber - Ya Süphanallah - Kerbela Mersiyeleri (Official Audio) - YouTube, Erişim Tarihi: 20.07.2023

---

a- "Süphanallah" adlı Mersiyenin Müzikal Özellikleri

Kırık hava biçiminde söylenen mersiye, 4/4'lük bir ritmik yapısına sahiptir. Bir altılı (La-Si-Do-Re-Mi-Fa) ses sahasına sahip olan mersiye Yahyalı Kerem (Hüseyini) makamsal dizi çeşnisinde inici-çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Melodi üçlü (Mi-Do/Re-Si-Do-La) ses aralıkları ile birlikte çoğunlukla yanaşık seslerle seyredir. Eser düz bir hançere yapısı ile icra edilmiştir.

b- "Süphanallah" adlı Mersiyenin Edebi Özellikleri

Mersiye serbest vezin/ölçü yapısına sahiptir. Buna göre mısralar 5'li, 7'li, 8'li olmak üzere farklı hece sayısı ile söylenmiştir. Mersiyede ana sözler üçer mısralık bentlerde (abc), (ddd), (eef), (ggg...) kafiye yapısına sahiptir. Buna göre birinci bent düzensiz bir kafiye yapısı gösterir. Mersiyede anlatım tutumu bakımından yas tutturmanın amaçlandığı sözlerde duyduğu acının derinliğini hissettirmek için doğrudan anlatım şekli kullanmıştır.

Yukarıda söz ve melodi yapısının biçimsel özelliklerinin incelendiği Kumru Dilber mersiyelerinde ilk dikkati çeken özellik müzikal ve edebi biçimden ziyade, olayın derin acı duygusunun ve Hz. Hüseyin'e, Ehlibeyt'e olan derin sevginin aktarılması ve hissettirilmesidir. Söz yazma ve müzik yapma konusunda sistemli bir eğitim almamış olan Dilber'in mersiye üretmesine öncülük eden ana duygu Hz. Hüseyin'e duydu derin aşktır. Bu duygu ve düşüncelerle özellikle muharrem ayında muhabbetlerde yas tuturma amacıyla kendi sesi ile mersiyelerini seslendiren Dilber, bir taraftan Kerbelâ vakasını ve Hz. Hüseyin'in duruşunu hafızalarda yaşatıp unutulmasının önüne geçerek toplumsal hafızanın oluşmasında ve tazelenmesinde diğer taraftan günümüzde mersiye kültürünün yaşamaya devam etmesindeki katkısı ile önemli bir işlev üstlenmiştir.

Kerbelâ vakasının üzerinden yüzlerce yıl geçmesine rağmen günümüzde aynı acıyı derinden hisseden ve bu duyguyu, söze-müziğe dökerek yanık ve içli güzel sesiyle seslendiren Dilber, ağıt niteliğinde serbest vezinli ve çoğu serbest ritimli mersiyeler üretmiştir. İçinden geldiği gibi duygularının rehberliğinde herhangi bir söz ve müziğe dair yapısal kural düşünmeden söylediği mersiyelerini, eser bazında yapılan incelemelerde görüldüğü gibi ağırlıklı olarak halk

müziğindeki yerel karşılığı Yahyalı Kerem (Muhayyer, Hüseyini, Neva, Uşşak) olan ayak/makamsal dizide, çoğunlukla dördü, beşli, altılı ses genişliğinde söylemiştir. Mersiyelerin büyük çoğunluğu serbest ritimli uzun hava biçiminde söylenmiştir. Çalışmada yer alan örnek mersiyelerden ikisi 4/4, 5/4 usulde belli bir ritmik yapıyla kırık hava biçiminde söylemiştir. Üretimlerinde hafızasında yer etmiş, yetiştiği çevrenin müzik kültürünün etkisi önemli bir yere sahiptir denebilir. Bu bakımdan uzun hava biçiminde söylediği mersiyeler maya türü ile kırık hava biçiminde söyledikleri de deyiş türü ile benzerlik gösterir.

Kumru Dilber mersiyelerine söz unsuru açısından bakıldığında özellikle hece sayısı, nazım birimi, kafiye düzeni gibi önemli yapıların düzensiz, serbest bir şekilde söylendiği görülmüştür. Bu bakımdan mersiyeler, belli bir kafiye ve hece yapısı olan mani, koşma gibi nazım şekilleri ile tanımlanamazken nazım birim hacminin uzunluğu ve belli bir konu -toplumsal etkisi olan- etrafında gezinmesi bakımından destan nazım türü ile ve özellikle ölüm konusunun işlenmesi, konuşur gibi bir üslupla ezgi eşlikli söylemesi açısından ağıt türü ile bir benzerlik kurulabilir.

Kültürel süreklilik kapsamında tarihsel olarak oldukça eskilere uzanan mersiye söyleme geleneği, kültürel aktarım yoluyla kişilerin sosyal ve ritüel ortamlarında (matem ve cem törenleri) duyarak, gözlemleyerek, katılarak öğrenmeleri sonucu kendi algı ve yetenekleri doğrultusunda sentezleyerek yeniden üretimlerle günümüze kadar aktarılmıştır. Bu bağlamda Kumru Dilber, Alevi-Bektaşî inanç ve kültür çevresinde yetişmesinin getirdiği, gerek öğreti gerek pratik kodlarını edinerek kendi yöresinin müzikal kodları ile Kerbelâ vakasını ve Hz. Hüseyin özelinde Ehlibeyt sevgisini 21. yüzyıl Anadolu'sunda dile ve sese getirerek Kerbelâ mersiyeleri söyleme geleneğini sürdürmektedir. Bu yönü ile Dilber ve Kerbelâ mersiyeleri hem Kerbelâ vakasının (hicri: 10 Muharrem 61/miladi: 10 Ekim 680) üzerinden 1343 yıl geçmiş olmasına rağmen günümüzde acısının yüreklerde ve akıllarda canlılığını halen koruduğunu hem de olay sonrası başlayan mersiye söyleme geleneğinin yürütüldüğünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Kumru Dilber bir kadın icracı olarak mersiye üretmeye ve söylemeye devam etmektedir. 2010 yılında "Kerbela Mersiyeleri" adı ile ybprodüksiyon aracılığı ile halka ulaştırılan albüm çalışmasında seslendirdiği Kerbelâ ve Hz. Hüseyin konulu on mersiyesinin haricinde kendisi ile yaptığım görüşme esnasında derlemiş olduğum, yakın zamandaki yeni üretimlerinden yedi Kerbelâ mersiyesi, makalenin sınırlı hacmi nedeniyle örnek olması açısından yeni mersiyeler başlığı altında sadece sözleri ile verilecektir.

Yeni Mersiyeler

"Düşün Zalimler Ağına"		
<i>-I-</i>	<i>-II-</i>	<i>-III-</i>
<i>Düşün zalimler ağına</i>	<i>Amansız cenke daldınız</i>	<i>Fatma Ali pederinden</i>
<i>Yaşına kurban olurum</i>	<i>Düşmana kılıç çaldınız</i>	<i>Sızı düştü kederinden</i>
<i>Yüz süreyim toprağına</i>	<i>Çölde aç susuz kaldınız</i>	<i>Ayrılan ol bedeninden</i>
<i>Taşına kurban olurum</i>	<i>Aşına Kurban olurum</i>	<i>Başına kurban olurum</i>
<i>-IV-</i>	<i>-V-</i>	
<i>Sinelerde koptu hazan</i>	<i>Kıydılar şu yetmiş cana</i>	
<i>Işık olmuş her bir azan</i>	<i>Boyanmışın kızıl kana</i>	
<i>Alnına besmele yazan</i>	<i>Kumru Dilber öliir sana</i>	
<i>Kaşına kurban olurum</i>	<i>Naaşına kurban olurum</i>	

"Kerbela'da"		
<p>-I- <i>Aşkın kapısına vardım Eğilip secdeye durdum Ben Leyla'mı orda gördüm Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>	<p>-II- <i>Kerbela'yı ateş sardı Hakk aşkı kalbimi ördü Gönlüm menzile vardı Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>	<p>-III- <i>Yarayı yarama bağladım Çok sızladım çok ağladım Coşup deryada çağladım Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>
<p>-IV- <i>Aşkın perdesi açıldı Meydana bir nur saçıldı Kudret badesi içildi Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>	<p>-V- <i>Hakk ile batıl tartıldı Derya ummana katıldı Alemde matem tutuldu Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>	<p>-VI- <i>Her daim sana hasretim Aşkımdır malım servetim Ol cemalindir cennetim Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>
<p>-VII- <i>Kumru Dilber sensin lokman Olursun her derde derman Müminin vardığı mekan Kerbela'da Kerbelâ'da</i></p>		

"Hüseyin'in Zülfü Perişan"		
<p>-I- <i>Aşkımı arşa bağladı Mihrapta kandilim yandı Yarım başımı bağladı Hüseyin'in zülfü perişan</i></p>	<p>-II- <i>Cemalim toprağa düştü Kırmızı güle dönüştü Bülbülüm göz yaşı taşı Hüseyin'in zülfü perişan</i></p>	<p>-III- <i>Kudret çeşmesi coştı Aşıklar alıp içti Aşkı cennete düştü Hüseyin'in zülfü perişan</i></p>
<p>-IV- <i>Fatma ana yasa geldi Cebrail kanadı serdi Güneş hançer gibi kesti Hüseyin'in zülfü perişan</i></p>	<p>-V- <i>Kumru Dilber düştü nara Kam karıştı Fırat'a Abbas kaldı bir kenarda Hüseyin'in zülfü perişan</i></p>	

"Oy Kerbelâ"	
<p>-I- <i>Neyneva çölünde bir yiğit yatar Dökülmüş kanı nur gibi parlar Sökülmüş ciğerler analar ağlar Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>	<p>-II- <i>Mızrağın başında güneşi gördüm İndirilmiş gemi kanda bir Fırat Arşın kapısında açılmış bir sancak Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>
<p>-III- <i>Fatma ananın elinde bir Kevser Bir telaş içinde Hüseyin'i bekler Hak bile ağladı bu olan işe Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>	<p>-IV- <i>Cenneti alada bir telaş görüldü Yüzü gözü kanlı bir libas giydi Yareleri göz göz meşale oldu Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>
<p>-V- <i>Arşu alada bir lefa indi Hüseyin lefa'yı Üzeyir'e verdi Üzeyir kükrayıp aslan oldu Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>	<p>-VI- <i>Ali Askerim inim inim iniyor Kurumuş bedeni soldu gözleri Arşu alada nişan kaldı kanları Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>
<p>-VII- <i>Kumru Dilber cidelerim yanıyor Cemali toz olmuş kan akar Analar bacılar zincire bağlı Oy Kerbelâ Kerbelâ</i></p>	

"Hüseyin'e Ağla"	
<p>-I- Kopsa kıyamet tükense insan Dağlar taşlar hep Hüseyin'e ağla Gökteki turnalar kanadın kopardı Ağla bacım ağla Hüseyin'e ağla</p> <p>-III- Arşı semadan bir ses geliyor Hüseyin diye sine vuruyor Elinde kanlı gömlek berat veriyor Ağla bacım ağla Hüseyin'e ağla</p>	<p>-II- Allah mahşerde bir meclis kurmuş Peygamberler gelip divan durmuş Fatıma elini göğze vurmuş Ağla bacım ağla Hüseyin'e ağla</p> <p>-IV- Aşık maşuğundan ayrı kalır mı Gök sema yarılmış rengi soldu mu Bacım zeynep derman olur mu Ağla bacım ağla Hüseyin'e ağla</p>

"İşte Ben O Şahı Arıyorum"	
<p>-I- Şu garip dünyada canım aldılar İşte ben o canı çok arıyorum Kızgın olan çöle beni saldılar İşte ben o şahı çok arıyorum</p> <p>-III- Güvercin misali çıktım havaya Kurudu şu bağırm durdum duaya İçmek için menba verdiler bana İşte ben o suyu çok arıyorum</p> <p>-V- Elimi kaldırdım arşı semaya Hakk Teala cevap verdi duama Leyla'yı aradım hep yana yana İşte ben o aşkı çok arıyorum</p> <p>-VII- Gahi batın gahi zahir çağında Bülbül olup kondum aşk otağında Ötüşür dururum Şah'ın bağında İşte ben o güllü çok arıyorum</p>	<p>-II- Gönlüm revan oldu çöllere düştüm Kerbelâ derdiyle dağları aştım Ya Hüseyin dedim bağırmı deştim İşte ben o piri çok arıyorum</p> <p>-IV- Varıp elim açtım durdum divana Yüzüm sürdüm şükür erdim didara Kumruyu aradım baktım semaya İşte ben o kuşu çok arıyorum</p> <p>-VI- Aradım Leyla'yı düştü özüme Dünyayı verseler almam gözüme Bir ikrarda duran düşer izime İşte ben o dostu çok arıyorum</p> <p>-VIII- Der Kumru Dilber'im vardım divana Tuttular elimi döndüm ummana Yalvardım yakardım ulu sultana İşte ben o nuru çok arıyorum</p>

"Oy Hüseyin"		
<p>-I- Gökyüzünde ip asıldı Hüseyin'e kanat takıldı Nurda çerağlar yandı Oy Hüseyin can Abbas'ım</p> <p>-IV- Dağlara hüztün yayıldı Lale sümbül rengin aldı Aşıklar divana geldi Oy Hüseyin can Abbas'ım</p>	<p>-II- Miraçta yollar açıldı Arşın küpesi salındı Allah buna hayran kaldı Oy Hüseyin can Abbas'ım</p> <p>-V- Sermayeni döktiğin yerlere Hem toprağa hem sellere Aşkın düştü meyvelere Oy Hüseyin can Abbas'ım</p>	<p>-III- Yeryüzüne bir nur indi Aşıklar aşka boyandı Kevser'i içenler kandı Oy Hüseyin can Abbas'ım</p> <p>-VI- Arılar konu güllere Hikmetin verdin peteğe Kevser oldu içenlere Oy Hüseyin can Abbas'ım .</p>

VII-	-VIII-	-IX-
<i>Hüseyin'in aşkı giydim Yüreğime sevda verdin Şahın didarını gördüm Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>	<i>Denizlerde bir deryasın Hem incisin hem mercan Lalu gevheri sunansın Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>	<i>Kudret eliyle yazılmış İsmet deryasına dönmüş Kerbela'da saki olmuş Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>
-X-	-XI-	-XII-
<i>Güneş düştü ayağına Cebraile geldi başına Maşuğun hayrandır sana Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>	<i>Muhammed Ali'nin aşkı Fatıma'nın göz yaşısın Hasan'ımın sevdası Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>	<i>Gemileri yelken açmış Aşkın sancağı yazılmış Nurda berati verilmiş Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>
	-XIII-	
	<i>Kumru Dilber sermayemde Hüseyin Hakk nefesinde Akar Serçeşme göziinde Oy Hüseyin can Abbas'ım</i>	

Sonuç

Bu çalışmada ağıt ve mersiye edebi-müzikal türlerin benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak incelenerek bu bağlamda Kumru Dilber mersiyelerinin içeriksel ve biçimsel özellikleri bakımından ağıt türü ile olan benzerliği, yeri ve öneminin ortaya koyulması ve yazılı olarak kayıt altına alınması amaçlanmıştır. 2010 yılında "Kerbela Mersiyeleri" adı ile kitlelere ulaştırılan albüm çalışmasında seslendirdiği sözü-müziği kendisine ait Kerbelâ vakası ve Hz. Hüseyin konulu on mersiyesi ele alınmış, notaya alınarak müzikal ve edebi analizi yapılmıştır. Bu yapılan incelemelerde şu sonuçlara varılmıştır:

Çalışmada ortaya koyulan ağıt ve mersiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar doğrultusunda Kumru Dilber Kerbelâ mersiyelerinin biçimsel olarak halk-aşık edebiyatı ve müziği özelliklerini gösteren ağıt türü ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Alevi-Bektaşî mersiye geleneğinde ağırlıklı olarak Türkçe ve hece vezni ile yazılmış ağıt niteliğinde mersiyeler söylenir. Bu kültürün bir temsilcisi olarak Kumru Dilber kültürlenme yolu ile bu içerikte ve özellikle mersiyeler üretmiş ve söylemiştir. Bu nedenle çalışmada yer alan Kerbelâ mersiye örnekleri biçimsel olarak ağıt türünün özelliklerini gösterse de Alevi-Bektaşî müzik kültürü ve geleneğinde bu içerikteki eserlerin mersiye olarak tanımlanması ve kabul görmesi ayrıca kullanımda kavramsal bütünlüğün sağlanması bakımından Kerbelâ Mersiyeleri adı altında incelenmiştir.

Araştırmada yer verilen ve analiz edilen on Kerbelâ mersiyesi müzikal bakımından şu özellikleri taşımaktadır: Sekiz mersiye serbest ritimli bir yapıda uzun hava biçiminde söylenmiştir. Bu açıdan analiz edildiğinde söz ve müzik eşliğinde syllabic -her heceye bir ses- ve melismatic -bir heceye birkaç ses- karışık tarzda bir söyleme biçimi görülmüştür. İki mersiye ise 4/4, 5/4 (2+3) usulde kırık hava biçiminde söylenmiştir. Mersiyeler daha çok dörtlü, beşli ve altılı daha az onlu ses sahasında, makamsal dizi açısından klasik Türk müziğinde Muhayyer, Hüseyini, Neva, Uşşak makamlarına karşılık gelen halk müziğinde Yahyalı Kerem ayağı olarak tanımlanan ses örgüsüyle söylenmiştir. Mersiyeler üçlü, dörtlü aralıkta ses sıçramaları/atlamaları/inmeleri ile birlikte ağırlıklı olarak yanaşık seslerden oluşan bir ses örgüsü özelliği göstermiştir. Vokal icrada çokça tril-vibrato, çarpma ve kayma gibi müzikal süslemeler kullanılmış ve bu, mersiyelerin melodik ve estetik yapısının oluşumuna olumlu yönde etki etmiştir. Kumru Dilberin ses tekniğini göstermesi bakımından bu müzikal süslemeler notalama üzerinde gösterilmiştir.

Araştırmada yer verilen ve analiz edilen on Kerbelâ mersiyesi edebi bakımından şu özellikleri taşımaktadır: Mersiyelerin tamamı serbest hece sayısı ile söylenmiştir. Mersiyelerin bazı dörtlüklerinde düzenli bir kafiye yapısı görülse de bazıları düzensiz bir yapıyla kurulmuştur. Nazım birimi çoğu dörtlük, daha azı üçer, beşer mısralık bentlerden ve kimi bağlantılı kimi bağlantısız sözlerden oluşmuştur. Bu nedenle mersiye örnekleri hece vezinli nazım şekilleri bakımından daha

kurallı bir yapı gösteren mani ve koşma biçimleri ile tanımlanamamıştır. Diğer yandan çalışmada yer alan örnek mersiyeler konu, toplumsal yön ve nazım birim sayısının çokluğu gibi özelliklerden dolayı destan türü ile ve özellikle ölüm üzerine söylenmesi ve müzik eşlikli olması bakımından ağıt türü ile edebi benzerlik kurulabileceği sonucuna varılmıştır. Sade bir dille söylenmiş mersiyelerde, Kerbelâ ve Hz. Hüseyin'in acısını derinden hissettirmek amaçlı doğrudan anlatım şekli ile anlama ilgili tekrar, istifham, mübalağa gibi söz sanatları kullanılmıştır.

Günümüzden yüzlerce yıl önce yaşanmış Kerbelâ vakasının insanlıkla örtüşmeyen sonuçları muharrem ayında matem ritüelleri başta olmak üzere farklı inanç ve kültürlerde şiir-müzik-dans-tiyatro gibi sanatsal alanlarda işlenmiş ve kültürel aktarım yolu ile toplumsal bellekte yaşatılmıştır. Bunda, bir edebi-müzikal tür olan mersiye önemli bir işleve sahip olmuştur. Sonuç olarak Kumru Dilber'in, 21. yüzyılda Kerbelâ mersiyeleri üretme ve söyleme geleneğini yürütmesinin toplumsal, inançsal ve kültürel bakımından son derece önem arz ettiği ve bu geleneğin yaşatılmasında Kumru Dilber ve mersiyelerinin geçmişten geleceğe bir köprü olma niteliği taşıyacağı öngörülmüştür.

Bu anlamda kültürel mirasın korunması amacıyla araştırmacılara, geleneğin izinde yapılan benzer çalışmaların saha ve alan araştırmalarıyla tespit edilip disiplinler arası ele alınarak incelenmesi ve bu yolla kayıt altına alınarak arşivlenmesi için benzeri araştırmaların yapılması önerilir.

Kaynakça

- Aktüze, İ. (2010). *Müziği anlamak ansiklopedik müzik sözlüğü*. Pan Yayıncılık.
- Artun, E. (2001). *Aşıklık geleneği ve aşık edebiyatı*. Akçay Yayınları.
- Artun, E. (2017). *Osmaniye'de ağıt söyleme geleneği ve Osmaniye ağıtları*. https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_osmaniye_agit.pdf. Erişim tarihi: 05.07.2023
- Başgöz, İ. (1968). *İzahlı Türk halk edebiyatı antolojisi*. Ararat Yayınevi.
- Çağlayan, B. (1997). *Kerbela mersiyeleri*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çekmez, F. (2017). *Kütahya Alevi-Bektaşî geleneğinde nefes, düvaz ve mersiyeler*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Dilber, K. (2019). *Görüşme, İcracı, Kaynak Kişi*. İstanbul.
- Dilber K. (2010). *Kerbela mersiyeleri*. CD. YBM Prodüksiyon.
- Dil Derneği (2012). *Türkçe sözlük*. Dil Derneği Yayınları.
- Göktepe, M.E. (2014). *Müzikte ses süre hız yoğunluk*. Phoenix Yayınevi.
- Onatçı, N.A. (2007). *Alevi-Bektaşî kültüründe kırklar semahı müzikal analiz çalışması*. Bağlam Yayınları.
- Özdemir, A. (2007). *Bütün yönleriyle Türk halk edebiyatı bilgileri*. Bordu Siyah Klasik Yayınları.
- Özgül, M., Turhan S. & Dökmetaş, K. (1996). *Notalarıyla uzun havalarımız*.
- Şenel, S. (1988). *Türk edebiyatında ağıt*. TDV İslam ansiklopedisi.
- Tavukçu, O.K. (2009). *Türk Edebiyatı'nda ölüm şiirlerinin bazı üslup özellikleri*. *Motif akademi halk bilim dergisi*. 2(3-4), 59-73.
- Yılmaz, M. (2016). *Klasik Türk edebiyatında Kerbela hadisesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı.

Toprak, M. F. (2004). Mersiye. *TDV İslam ansiklopedisi*.

Turabi, A. H. (2010). *Türk din musikisinde Kerbela konulu eserler. Çeşitli yönleriyle Kerbela (Din Bilimleri)*. 3, Asitan Yayıncılık.